

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för Globala studier

VAD ÄR PROBLEMET?

En WPR-analys av representationen av problem, subjekt och lösningsförslag i arbetet mot nedskräpning i Angered.

Författare:
Kandidatexamen:
Bachelor thesis in:
Institution:
Termin:
Handledare:

Tanja H. Romeborn
Humanekologi
Human Ecology
Globala Studier
Vårterminen 2019
Rikard Warlenius

Göteborgs
Stad

SAMMANFATTNING

NYCKELORD: NEDSKRÄPNING, WPR-METODEN, GOVERNMENTALITET, ANGERED, AVFALLSHANTERING

Uppsatsens syfte är att öppna för att fler perspektiv inkluderas i arbetet mot nedskräpning genom en fallstudie i Angered i norra Göteborg, där nedskräpning identifierats som ett problem. Studien utgår ifrån en WPR-metod vilket är en governmentaltetsinspirerad maktanalys som granskar hur problem skapas som problem utifrån hur de förstås och representeras samt vilka effekter denna representation ger upphov till. Fokus i uppsatsen ligger på representationen av problem och subjekt där analysen baserar sig i en textanalys av den nationella handlingsplanen mot nedskräpning samt fyra intervjuer av aktörer som, i någon form, arbetar för att motverka nedskräpning i Angered. Analysen identifierar fem teman inom problemrepresentationerna; 'attityd- och beteendeförändring genom information/kunskap', 'attityd- och beteendeförändring genom bestraffning', 'infrastruktur och städrutiner', 'samarbete och ansvar' samt 'motverka avfallsgenerering'.

Den dominerande representationen tenderar att fokusera på individen som grunden till problemet vilket medför att även lösningsförslagen fokuseras på att förändra individens nedskräpande beteende. Även 'infrastruktur och städrutiner' återkommer som representation, då många gånger för att påverka individen men även andra aspekter lyfts. Vissa aktörer utskiljer sig och lägger fokus på konsumtionen och samarbete vilket ger en bredare problembeskrivning. Genom att rannsaka och identifiera ytterligare aspekter kan en mer holistisk ingång till nedskräpningsproblematiken uppnås vilket möjliggör upptäckten av andra aspekter som annars lätt hade missats. Detta kan i förlängningen leda till en mer effektiv och långsiktig lösning på nedskräpningen.

ABSTRACT

ENGLISH TITLE: WHAT'S THE PROBLEM? A WPR ANALYSIS OF THE REPRESENTATION OF THE PROBLEM, SUBJECTS AND SOLUTIONS IN LITTERING MANAGEMENT AND LITTERING PREVENTION IN ANGERED.

KEYWORDS; LITTERING, WASTE MANAGEMENT, WPR METHOD, GOVERNMENTALITY, ANGERED

This thesis aims to broaden the perspectives on littering through a case study in Angered, a suburban area north of Gothenburg where littering has been identified as one of the major problem areas by citizens. The study is based on the governmentality inspired power analysis method WPR which examines how problems become problems based on how they are understood and thought of as problems and the consequences that follow. The focus of this study therefore is on the representations of subjects and problems in the national plan for littering prevention and four interviews of actors who, in one way or the other, deal with littering on a local basis. Through the analysis, five themes of solutions have been identified within the problem representations; 'attitude and behavior changes through information/knowledge', 'attitude and behavior change through punishment', 'infrastructure and upkeep', 'cooperation and responsibility' and 'prevent waste creation'.

The dominant representation tends to focus on the individual as the problem. hence the focus on changing the attitudes and behavior of the citizens is seen as the solution. To some extent 'infrastructure and upkeep' emerge as a representation and though it tends to target the individual also other aspects are considered. Some distinguish themselves from the general discourse by focusing on consumption and cooperation which contributes with a broader perspective on the problem. By scrutinizing the problem representation, a more holistic approach to littering can be achieved that discovers a broader set of aspects that otherwise would have easily been missed. This enables a more effective and long-term solution to littering.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
1. FORSKNINGSPROBLEM	5
1.1 AVGRÄNSNINGAR	6
1.2 SYFTE	7
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.4 UPPSATSENS HUMANEKOLOGISKA OCH SAMHÄLLELIGA RELEVANS	7
1.5 UPPSATSENS DISPOSITION	7
2. BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	9
2.1 URBAN HÅLLBARHET	9
2.2 AVFALL	10
2.2.1 WASTING LESS ELLER LANDFILLING LESS	10
2.3 NEDSKRÄPNING	11
2.4 ANGERED	13
3. TEORETISKT RAMVERK	14
3.1 POLITISK EKOLOGI	14
3.2 FOUCAULT OCH MAKT	15
3.2.1 GOVERNMENT OCH GOVERNMENTALITET	16
3.3 WPR – WHAT’S THE PROBLEM REPRESENTED TO BE?	17
3.3.1 PROBLEMREPRESENTATION	18
3.3.2 SUBJEKTSREPRESENTATION	19
3.4 TEORETISKT RAMVERK FÖR REPRESENTATION AV NEDSKRÄPNING	20
4. METODER OCH MATERIAL	22
4.1 EMPIRISK METOD	22
4.2 ANALYTISK METOD	23
4.3 DISKUSSION AV DET EMPIRISKA UNDERLAGET OCH METOD	25
5. RESULTAT OCH ANALYS	28
5.1 TEXTER	28
5.1.1 NATIONELL HANDLINGSPLAN MOT NEDSKRÄPNING	28
5.2 INTERVJUER	31
5.2.1 INTERVJUPERSON A – PARK- OCH NATURFÖRVALTNINGEN	31
5.2.2 INTERVJUPERSON B – TRAFIKKONTORET	35
5.2.3 INTERVJUPERSON C – STADSDELSFÖRVALTNINGEN (SDF)	39
5.2.4 INTERVJUPERSON D – POSEIDON	42
6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	47
6.1 GEMENSAM ANALYS	47
6.1.1 HUR ÄR NEDSKRÄPNINGSPROBLEMATIKEN REPRESENTERAD BLAND AKTÖRER INVOLVERADE I ARBETET MOT NEDSKRÄPNING I ANGERED OCH VAD LÄMNAR DENNA PROBLEMREPRESENTATION OPROBLEMATISERAT?	49
6.1.2 VILKA SUBJEKT SKAPAS INOM DENNA REPRESENTATION?	50
6.1.3 VILKEN MAKTRELATION SKAPAR DENNA REPRESENTATION AV LÖSNINGAR, PROBLEM OCH SUBJEKT?	52
6.2 SAMMANFATTANDE DISKUSSION MED SLUTSATSER	53
6.3 ÅTERSTÅENDE PROBLEM	56
LITTERATURFÖRTECKNING	58

1. FORSKNINGSPROBLEM

Livet i staden är en verklighet för en allt större andel av världens befolkning då urbaniseringstakten fortsätter att öka. Till 2050 beräknas 70 procent av världens befolkning vara bosatta i städer (UNDP, u.å.). Samtidigt ger urbaniseringen upphov till en rad utmaningar, bland dessa frågan om hur avfallet som städers höga konsumtion genererar ska hanteras. Avfallshantering är därav en viktig pusselbit i skapandet av hållbara urbana miljöer. I Sverige återvinns idag en stor andel av avfallet och ur de osorterade hushållssoporna utvinns energi. Den andel av skräpet som inte slängs i sopkärl eller liknande räknas som nedskräpning. (Håll Sverige rent, 2018:8). Nedskräpningens sociala, ekologiska och ekonomiska effekter behandlas inom avfallsforskning (se Finnveden et al., 2013; Zotos, et al., 2009 och Zaman & Lehmann, 2011). Bland annat innebär nedskräpning en risk för djurliv och stör ekosystem genom föroreningar. Inom miljöpsykologi talas det om hur nedskräpning kan leda till ökad otrygghet genom att det kan medföra att även andra normer bryts, utifrån den så kallade *broken-window* teorin. Teorin syftar till hur tecken på att en norm har brutits, exempelvis nedskräpning, kan medföra att även andra normer bryts (se Wilson & Kelling, 1982 i Naturvårdsverket, 2013:20). Miljöpsykologin presenterar även förslag på hur nedskräpningen ska minska genom att inrikta sig på individuell beteende- och attitydförändring. Vad flera studier tycks missa är att granska hur nedskräpning framställs och vem eller vad som utmålas som den ansvarige/orsaken. Genom att enbart rikta in sig på att individer är problemet kan flera aspekter av nedskräpningen missas. Frågor som tillgänglighet till infrastruktur och avfallets uppkomst och orsak behandlas exempelvis inte.

I Angered, i norra Göteborg, har stadsdelsförvaltningen identifierat nedskräpning som ett problemområde baserat på en årlig trygghetsundersökning. Med utgångspunkt i detta sker ett aktivt arbete för att motverka nedskräpningen där flera aktörer är involverade vilket är grunden för denna uppsats. Fokuset för uppsatsen ligger således på problematiseringen, dvs hur problemet med nedskräpning framställs hos de olika aktörerna, samt vilka subjekt och lösningsförslag som skapas/möjliggörs respektive begränsas av denna representation. Detta för att se om det finns lösningar även bortom utmålet av den nedskräpande individen. Teorier inom governmentality visar på att hur ett problem framställs av aktörer styrs av deras förståelse av problemet, vilket tenderar att medföra att alternativa tolkningar av problemet förbises (se Axelsson & Qvarsebo, 2017 och Dean, 2010). Resultatet blir att lösningsförslagen begränsas och då riskeras att viktiga aspekter av det som definieras som problemet missas.

(Axelsson & Qvarsebo, 2017). Målsättningen med undersökningen är att bidra till att fler perspektiv inkluderas vid utformandet av policys mot nedskräpning. Uppsatsen uppkom efter att en studie om nedskräpning efterfrågats av Angereds stadsdelsförvaltning via Miljöbron och skrivs i samråd med dem.

1.1 AVGRÄNSNINGAR

I tidigare forskning har mycket vikt lagts vid hur individers beteende och attityd till nedskräpning ska förändras för att minska den upplevda problematiken (se Almosa, Parkingson & Rudle-Thiele, 2017 och Naturvårdsverket, 2013.) Ytterligare forskning har granskat hur avfall ska hanteras när det väl samlats in (Finnveden et al., 2013; Zotos, et al., 2009 och Zaman & Lehmann, 2011). I denna studie har fokus istället lagts på hur nedskräpning representeras¹ som problem och vilka subjekt och lösningsförslag denna problematisering skapar/möjliggör respektive begränsar. Detta för att synliggöra hur kommunen och andra aktörer involverade i arbetet mot nedskräpning agerar i ett område med svaga maktresurser. Vidare avser jag undersöka om problemet även här framställs som ett individuellt problem eller om ett mer holistiskt perspektiv tillämpas. Målet med min studie är därför inte att granska påverkan av nedskräpning eller attityder bland invånarna utan jag intresserar mig i stället för vilka alternativ som möjliggörs respektive begränsas. Analysen av arbetet i Angered genomförs därför ur ett politiskt ekologiskt perspektiv där nedskräpningen granskas genom en WPR-metod². WPR-metoden grundar sig i en Foucaultiansk governmentalitetsanalys med fokus på representation av problem och vem eller vad som utmålas som orsaken/den ansvarige, hur medborgare och andra aktörer utmålas som subjekt samt vilka lösningsförslag som den representationen medför. Beroende på problemets och subjektens representation, dvs hur de beskrivs och pratas om, skapas olika förståelser av fenomenet. Vidare påverkar detta vilka lösningsförslag som ses som möjliga i en viss kontext. Därav är det av central vikt att granska hur ett fenomen, så som nedskräpning, representeras som problem.

Min studie utgår från de lösningsförslag som läggs fram för att granska representationen hos de olika aktörerna samt i den nationella handlingsplanen. Studien kommer således inte att undersöka de faktiska effekterna av interventioner då ett sådant arbete kräver mer resurser vilket försvåras då dokumentation och uppföljning av tidigare interventioner tycks saknas. Fokus för studien ligger på att synliggöra eventuella tystnader i de olika aktörernas

¹ För definition av representation se 3.3.1 PROBLEMREPRESENTATION

² Se 3.3 WPR – WHAT'S THE PROBLEM REPRESENTED TO BE? för en djupare förståelse.

problemrepresentationer, med andra ord granskas vad som inte inkluderas i aktörers problematisering för att på så vis hitta alternativa perspektiv på hantering av nedskräpning.

1.2 SYFTE

Syftet med uppsatsen är att bidra till att fler perspektiv inkluderas vid utformandet av policyer mot nedskräpning. Detta genom att kritiskt granska skapandet av subjekt och framskrivningen av problem inom nedskräpningshantering för att se vilka representationer som inkluderas respektive exkluderas i arbetet. Praktiskt görs detta genom en fallstudie av det pågående arbetet i Angered där de olika aktörernas representation av nedskräpningsproblematiken granskas för att möjliggöra införandet och synliggörandet av fler perspektiv.

1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur är nedskräpningsproblematiken representerad bland aktörer involverade i arbetet mot nedskräpning i Angered?
- Vad lämnar representationen oproblematiserat och vilka andra perspektiv är tänkbara?
- Vilka subjekt skapas inom denna representation?
- Vilken maktrelation skapar denna representation av lösningar, problem och subjekt?

Ytterligare en nedbrytning av frågorna återkommer under rubrik [4.2 ANALYTISK METOD](#).

1.4 UPPSATSENS HUMANEOLOGISKA OCH SAMHÄLLELIGA RELEVANS

Uppsatsen granskar maktuttryck i förhållande till ett problem med så väl social som ekologisk relevans vilket motiverar dess position i det humanekologiska fältet. Nedskräpningsdiskursens olika uttryck och lösningsförslag kan påverka hur aktörer porträtteras och vilka möjligheter som skapas för dem i deras lokala miljö, vilket i sin tur kopplar an till frågor om rättvisa och hållbarhet. Uppsatsen samhällsrelevans motiveras i att den kan hjälpa aktörerna i Angered, specifikt, och andra som genomför ett liknande policyutvecklande att uppmärksamma alternativa perspektiv som annars förbises och på så vis utforma mer dynamiska och kreativa handlingsplaner med större relevans för invånare.

1.5 UPPSATSENS DISPOSITION

Uppsatsen inleds i kapitel 2 med en bakgrund och tidigare forskning inom avfallshantering, nedskräpning och Angered som stadsdel och fokusområde. Därpå följer i kapitel 3 en

redogörelse för uppsatsens teoretiska ramverk samt hur teorin hänger samman som analytisk metod. På så vis byggs en brygga över till kapitel 4 som redogör för uppsatsens empiriska och analytiska metod, följt av en metoddiskussion. I kapitel 5 presenteras det empiriska underlaget i form av resultatet av intervjuerna och handlingsplanen. Resultatet diskuteras sedan kritiskt utifrån det teoretiska ramverket i kapitel 6. Här redogörs även för uppsatsens slutsatser samt utgångspunkter för vidare forskning inom området.

2. BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

DETTA KAPITEL SÄTTER INLEDNINGSVIS IN AVFALLSHANTERING INOM EN STÖRRE DISKURS OM URBAN HÅLLBARHET OCH OLIKA FÖRFATTARES SYN PÅ HUR HÅLLBARHET KAN SKAPAS I STADEN. DÄREFTER FÖLJER EN REDOGÖRELSE FÖR TIDIGARE FORSKNING INOM HÅLLBAR AVFALLSHANTERING FÖR ATT GE EN BILD AV VILKEN FORSKNING SOM FINNS PÅ FÄLTET. UNDER RUBRIKEN NEDSKRÄPNING PRESENTERAS SEDAN PÅ LIKNANDE SÄTT HUR NEDSKRÄPNING FRAMSTÄLLS I FORSKNING OCH VILKA REKOMMENDATIONER OCH RIKTLINJER SOM FINNS. UNDER DEN SISTA RUBRIKEN GES EN BAKGRUND TILL OMRÅDET ANGERED OCH DE UNDERSÖKNINGAR SOM HAR LETT FRAM TILL ARBETET MED ATT MOTVERKA NEDSKRÄPNING JUST HÄR.

2.1 URBAN HÅLLBARHET

Flertalet forskare menar att det krävs ett paradigmskifte för att uppnå en hållbar stadsutveckling (se Pearson, Newton och Roberts, 2014; Wheeler och Beatley, 2014; Rees, 1997). Lösningförslagen skiljer sig åt, vissa menar att ansvaret ligger hos individerna då deras konsumtionsvanor anses orsaka ohållbara resursflöden varpå hushållning av resurser samt lokal produktion och konsumtion ses som centrala åtgärder (Rees, 1997:309). Andra prioriterar istället en inkluderande beslutfattningsprocess i likhet med en medborgardialog där olika aktörer inkluderas (Pearson et al., 2014:24). Detta kan bland annat ske genom att stakeholders integreras i en adaptiv skötsel och styrning som möjliggör att olika aktörer lär sig av varandra (24). Här har beslutsfattare en framträdande roll i att bygga en hållbar urban miljö genom fysisk och social infrastruktur så som skola, kommunikation, bebyggelse samt mänskligt kapital i form av utbildning och hälsa samt sociala interaktioner (13–14). Vidare efterfrågas en omdefinition av tillgångar, investeringar och teknologisk utveckling för att uppnå en jämnare resursfördelning som motverkar överutnyttjande (Wheeler & Beatley, 2014:67). Därav bör fokus riktas bort från ekonomisk tillväxt för att ge prioritet till hållbara lösningar då resursernas fördelning och nyttjande inom staden avgör hållbarheten (Rees,1997:309).

På liknande sätt kan det även resoneras kring nedskräpning då det kan ses som en del i en hållbar stadsutveckling. Avfallshantering är beroende av en viss infrastruktur och styrning samt är ett resultat av den konsumtion och nyttjande av resurser som sker inom staden. Därav påverkas nedskräpningen av stadens hållbarhetsarbete och styrning samtidigt som den i sin tur påverkar hållbarheten (se Naturvårdsverket, 2013).

2.2 AVFALL

Flera studier tar sig an avfallshantering från en teknologisk och infrastrukturell infallsvinkel. Bland annat behandlas återvinningsinfrastruktur i Zotos et al. (2009) som lyfter en holistisk ingång till skapandet av hållbar avfallshantering. Författarna menar att alla inblandade aktörer måste inkluderas i arbetet för en hållbar avfallshantering samt att invånare måste ges en verklig möjlighet att agera. Vidare måste interventionerna tillämpas baserat på lokala förutsättningar och kontext (Zotos, et al., 2009). Finnveden et al. (2013) granskar olika policys för en hållbar avfallshantering i Sverige utifrån sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter. Lyckade åtgärder är enligt studien bland annat information samt olika avfallsminskande insatser (Finnveden et al, 2013:841–2). Zaman och Lehmann (2011) tittar i sin tur på utmaningar och möjligheter att uppnå *Zero Waste City*. *Zero waste* definieras här som en hundra procentig återinsamling och återvinning av avfall. Bland de fem principerna som identifieras i artikeln återfinns bland annat övergången till en hållbar konsumtion, lagstiftning samt återvinning (Zaman & Lehmann, 2011).

Ett fåtal studier granskar de diskursiva tendenserna inom avfallshantering. Bland dessa finner vi *From “less landfilling” to “wasting less”* där Corvellec och Hultman (2012) pekar på två samhällsnarrativ³⁴ inom Svensk avfallshantering, *Landfilling less* och *Wasting less*.

2.2.1 WASTING LESS ELLER LANDFILLING LESS

Landfilling less går ut på att minska mängden avfall som hamnar på deponi genom en ökad förbränning och återvinning. Fokus i problemrepresentationen blir här hur avfallet ska hanteras. (Corvellec & Hultman, 2012:298–9). Narrativet växte sig starkt under slutet av 1960-talet/början av 1970-talet och ledde till en rad interventioner. Bland annat skapades anläggningar för förbränning av avfall till uppvärmning och elproduktion. 1994 kom även återvinning upp på agendan följt av en rad nya lagar och skatter. Insatserna gav goda resultat och minskade andelen avfall som skickas till deponi till dagens 3%. (299–300). På senare tid har kritiken mot avfallets negativa effekter och mot konsumtionen i stort medfört att nya

³ Med samhällsnarrativ menas de narrativ som existerar inom ett visst samhälle och som berör samhällets karaktär, historia och/eller vision (Corvellec & Hultman, 2012:297).

⁴ Ett narrativ är en form av historia som byggs upp kring ett visst fenomen bestående av en början, baserat på hur fenomenet definieras, en mitt, som beskriver konsekvenserna av fenomenet och ett slut som lyfter lösningsförslag. Narrativet kring ett problem bygger på hur det framman. En frame är i sin tur ett sätt att rama in ett fenomen och baseras i vad som studeras och hur detta sker. På så vis begränsas och definieras det som studeras vilket resulterar i att alternativa inramningar ger upphov till alternativa narrativ beroende på vem som utvecklat det och i vilket syfte narrativet tjänar. (Leach, Scoones, & Stirling, 2010:44–48).

narrativ växt fram, däribland *Wasting less*-narrativet. I *Wasting less*-narrativet grundar sig problemrepresentationen på hela kedjan, från hur avfall uppstår till hur det tas omhand (298–299). Problemet ses inte längre enbart som teknikerna för avfallshantering utan identifierar två uppdrag, dels att återutvinna resurserna ur avfallet på ett värdefullt sätt, dels, och framförallt, att minska själva produktionen av avfall. Fokus riktas inom detta narrativ på allt från produkt till avfall, och innefattar därav *Landfilling less*-narrativet, men enbart som en del i problemrepresentationen. (300–302). Zapata och Zapata Campos (2018) lyfter frågan om vi kan gå bortom *Wasting less*-narrativet till ett *Consuming less*-narrativ vilket de menar att en hållbar avfallshanteringsdiskurs skulle tjäna på. Detta narrativ går ut på att fokus läggs på konsumtionen av varor snarare än avfallet i sig, dvs hur motverkar vi konsumtion (Zapata & Zapata Campos, 2018).

Wasting less-narrativet kan i viss mån återfinnas i de artiklar som presenterades inledningsvis i detta kapitel då samtliga kopplar samman en hållbar avfallshantering med förändrade konsumtionsmönster, i likhet med vad Wheeler och Beatly (2014) menar krävs för en hållbar stadsutveckling.

2.3 NEDSKRÄPNING

Nedskräpningens negativa effekter på miljön är allmänt omtalat och går att återfinna i en rad artiklar och rapporter (se bl.a. LI, TSE & FOK, 2016; Naturvårdsverket, 2018). Några av de som har jobbat med kartläggning av nedskräpning vad gäller effekter och möjliga åtgärder är Håll Sverige Rent (Håll Sverige Rent, u.å.). Håll Sverige rent är en ideell stiftelse som arbetar mot nedskräpning över hela landet. Deras arbete går bland annat ut på att identifiera orsaker till nedskräpning, kartlägga problemet och attityder till nedskräpning samt ge handledning till kommuner (Håll Sverige Rent, u.å.). Göteborgs kommun, där Angered ingår, är en av de kommuner som har anslutit sig till nätverket vilket innebär att de har tillgång till information och stöd för att arbeta emot nedskräpning på ett lokalt plan (Håll Sverige Rent, u.å.). I rapporten ”Strategiskt arbete för minskad nedskräpning”, framtagen av Naturvårdsverket i samarbete med Håll Sverige rent, ges vägledning till kommuner i arbetet för att motverka och hantera nedskräpning (Naturvårdsverket, 2013). Rapporten, som ligger till grund för textanalysen i denna studie, definierar nedskräpning som följer;

[...] att slänga eller lämna föremål av olika karaktär på marken, t.ex. fimpar, godispapper, snabbmatsförpackningar, tuggummi, påsar, burkar, engångsgrillar, glas och plast-flaskor

etc. Även större föremål som t.ex. vitvaror, möbler och byggavfall omfattas, likaså organiskt avfall som t.ex. trädgårdsavfall.

(Naturvårdsverket, 2013:7)

För att hantera den nedskräpning som sker ger rapporten riktlinjer för hur ett fortlöpande arbete mot nedskräpning kan se ut. Bland annat rekommenderas att motverka och minska klotter och skadegörelse då det kan ge upphov till en *broken-window* effekt där ett normbrytande beteende kan medföra ett annat (Wilson & Kelling, 1982 i Naturvårdsverket, 2013:20).

Regeringen har identifierat nedskräpning som ett ”angeläget samhällsproblem”⁵ och en nationell nedskräpningsplan har tagits fram med målsättningen att ”Nedskräpning ska minska i städer, naturområden och längs kusterna.” (Naturvårdsverket, 2013:8). Att skräpa ner är olagligt och kan ge straffpåföljder från penningböter upp till ett års fängelse (se Miljöbalk [MB], SFS: 1998:808). Det är således individen som har lagfört ansvar att inte skräpa ner. Samtidigt har kommunen enligt lag ansvar för renhållning av gator, torg och andra allmänna platser. I viss mån delas detta ansvar med fastighetsägare och Trafikkontoret (se Särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning, SFS:1998:814).

I en litteraturoversikt granskar Almosa, Parkingson och Rudle-Thiele (2017) artiklar om interventioner mot nedskräpningsbeteende mellan 1995 och 2015 utifrån ett *social marketing*-perspektiv. Teorin identifierar olika interventionstekniker som är effektiva för beteendeförändring. Almosa et al. (2017:218) lyfter vikten av att inte använda samma ingrepp för samtliga mottagare, istället bör insatserna fokuseras på en specifik målgrupp och skräddarsys för denna. Detta menar de kan ske genom så kallad målgruppssegmentering⁶ där målgruppen delas in i mindre, relativt homogena grupper, särskilt vad gäller beteende. Detta för att underlätta utformandet av åtgärder riktade till en viss målgrupp (216). Artikeln förespråkar dessutom formativ forskning⁷ vilket innebär att gruppen ifråga granskas innan interventionen utformas för att identifiera motiv, möjligheter, barriärer och triggers som relaterar till det nedskräpande beteendet (216). Forskning inom miljöpsykologi har på liknande sätt fokuserat på individens beteende och attityder för att kartlägga vad som får en individ att skräpa ner samt hur attityder och beteenden kan förändras. (För vidare läsning se Steg, Berg, & de Groot, 2012; Schultz, Bator, Brown Large, Bruni, & Tabanico, 2013).

⁵ Se Naturvårdsverket, 2013:8

⁶ Egen översättning från ”Audience segmentation”

⁷ Egen översättning från ”formative research”

Avfallshantering och nedskräpning är således relativt välstuderade fenomen. Fokus ligger i många studier på hur avfallshanteringen ser ut i stort samt hur individer ska styras till önskat beteende vid hanterandet av avfall. Utifrån detta föreslås lösningsförslag som fokuserar på individens beteende vilket lägger fokus på de individuella och sociala aspekterna av nedskräpning. Enbart ett fåtal har likt Corvellec och Hultman (2012) undersökt narrativets betydelse för problematiseringen och styrningen som denna resulterar i relaterat till avfall.

2.4 ANGERED

Angered är en stadsdel i norra Göteborg som i media tenderar att framställas som ett problemområde. Stadsdelen präglas av en hög in- och utflyttning samt är socioekonomiskt segregerat från andra delar av Göteborg (Lidman & Quzmar, 2013). Angered är hem åt omkring 52 700 invånare där 70% är bosatta i hyresrätter. Vidare har området generellt en lägre medelinkomst än Storgöteborg samt högre arbetslöshet och högre andel personer med invandrabakgrund. Detta varierar dock i olika delar av Angered (Statistik och Analys, Göteborgs stadsledningskontor, 2018).

Enligt en studie genomförd av Angereds stadsdelsförvaltning (SDF) identifieras nedskräpning som ett av de största problemen i Angered, tillsammans med skadegörelse och klotter, dålig belysning samt trafikproblem. Problemets utsträckning varierar inom och mellan olika delar av Angered, men 46% av invånarna har totalt sett uppgett att nedskräpning är ett problem (HKL Research, 2018).

Vid en enkätundersökning i området Hjällbo, som är en del av Angered, hösten 2018 uppgavs ”brist på sopkärl” som främsta anledningen till att en själv skräpar ner följt av ”orkar inte slänga i papperskorgen”. På frågan om varför de tror att andra skräpar ned uppgavs ”orkar inte slänga i papperskorgen” som det främsta skälet följt av ”annat och brist på sopkärl”. Under alternativet ”annat” lyfts kultur, att de inte bryr sig samt bristande kunskap och utbildning som orsaker (Winroth, Amby, Hvit, Hassan, & Hellsten Romeborn, 2018). Även en anställd på fastighetsbolaget Poseidon, som förmedlar bostäder i området, uppger bristande intresse och engagemang som primära orsaker till varför nedskräpningsproblematiken ser ut som den gör (Sjögren & Lundberg, 2019).

3. TEORETISKT RAMVERK

I FÖLJANDE KAPITEL PRESENTERAS STUDIENS TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER. INLEDNINGSVIS GES EN KORT INTRODUKTION AV DET POLITISK-EKOLOGISKA PERSPEKTIVET SOM UTGÖR UPPSATSENS ÖVERGRIPANDE PERSPEKTIV GENOM SIN KRITISKA INSTÄLLNING TILL MAKTRELATIONER SAMT GRANSKANDE AV VEMS NARRATIV SOM FÅR KOMMA TILL TALS. DETTA UTVECKLAS YTTERLIGARE I ETT STYCKE OM FOUCAULT OCH MAKT. DÄREFTER PRESENTERAS GOVERNMENTALITET FRÄMST UTIFRÅN DEAN (2010) OCH AXELSSON OCH QVARSEBOS (2017) FÖRSTÅELSE AV FOUCAULTS RESONEMANG OM MAKT. DEN FOUCAULT-INSPIRERADE MAKTANALYSEN UTGÖR DEN HUVUDSAKLIGA TEORIINRIKTNINGEN OCH LÄGGER GRUNDEN FÖR DEN ANALYTISKA MODELLEN WPR SOM BEHANDLAS DÄREFTER. WPR TILLÄMPAS SOM METODOLOGISKT ANGREPPSÄTT I BEARBETNINGEN AV DEN INSAMLADE EMPIRIN. AVSLUTNINGSVIS ÄMNAR JAG YTTERLIGARE REDOGÖRA FÖR HUR SAMTLIGA PERSPEKTIV OCH METODER I MITT TEORETISKA PERSPEKTIV HÄNGER SAMMAN.

3.1 POLITISK EKOLOGI

Teorier inom politisk ekologi behandlar hur makt hänger ihop med individers handlande och identitet (Robbins, 2012:76–77). Robbins menar att definitionen av politisk ekologi varierar men uttrycker som följande;

The many definitions together suggest that political ecology represents an explicit alternative to “apolitical” ecology, that it works from a common set of assumptions, and that it employs a reasonably consistent mode of explanation.

(Robbins, 2012:14)

Politisk ekologi skiljer sig således från forskning som utger sig för att vara opolitisk och ifrågasätter allmänt accepterade narrativ om människan och vår koppling till samhället och naturen. Teoribildningen granskar även maktrelationer bland annat genom att kritisk granska vems perspektiv som synliggörs samt vem som har definieringsmakten (Robbins, 2012:14–21). Av detta följer att ett centralt fokus inom den politiska ekologin är maktanalyser där även governmentalitet förekommer⁸. Följaktligen ger politisk ekologi en kritisk ingång till granskningen av nedskräpningsrepresentationen i Angered där skapandet av subjektsroller påverkar livsvillkoren för invånarna. I nästkommande stycken kommer jag inledningsvis behandla centrala drag och begrepp inom Foucaults maktanalys för att ge en bakgrund till

⁸ All politisk ekologi är dock inte Foucault-inspirerad.

governmentalitet vilket i sin tur utgör den teoretiska utgångspunkten i min WPR-analys av representationerna av nedskräpning i Angered.

3.2 FOUCAULT OCH MAKT

Foucault menar att makten är ständigt närvarande och att vi alla ingår i ett nätverk av makt. Makten kommer därav inte enbart ovanifrån utan påverkar oss ständigt från alla håll (Börjesson & Rehn, 2009:45–47). Ett centralt begrepp i Foucaults maktanalys är maktkunskap (powerknowledge) vilket gestaltar hur makt och kunskap är intimt sammankopplade så att alla makttekniker syftar till att upprätta en kontroll över makten och alla kunskapsanspråk är således del av en maktapparat (46). Ytterligare ett begrepp är biomakt (biopower) vilket innebär en makt som riktar in sig på arter och befolkningar och som utger sig för att ha deras bästa i fokus (Axelsson & Qvarsebo, 2017:61). Biomakten kan ställas i kontrast till den suveräna makten, som bygger på att med hjälp av våld styra individer, samt den disciplinära makten, som innebär ett sätt att styra individer så att önskvärda medborgare skapas genom disciplinering, utan våld (44, 52). Biomakten och den disciplinära makten är nära sammankopplade men skiljer sig åt i att biomakten lägger fokus på det bästa för hela grupper av människor medan den disciplinära makten istället lägger fokus på hur individen styrs genom exempelvis belöning eller bestraffning (62, 71).

Axelsson och Qvarsebo (2017:125) utgår från Foucaults maktförståelse då de definierar makt som en producerande kraft som varken är bra eller dålig i sig, den kan istället vara såväl frigörande som förtryckande. Makten är även dynamisk och existerar i relationen mellan människor likt ett nätverk (Börjesson & Rehn, 2009:45). På så vis kommer makten från alla håll och formar sociala liv (Axelsson & Qvarsebo, 2017:125). Vidare menar Axelsson och Qvarsebo (2017) att vi som människor inte kan frigöra oss från den rådande kulturella och historiska kontexten vi lever i vilket föranleder att kultur, föreställningar och språk influerar de tolkningar och perspektiv som existerar. (110). Det kan även tänkas att det påverkar vilka föreställningar som tillåts finnas och vilka som begränsas. Därav är det ett verktyg för att granska hur makt påverkar vilka perspektiv som tillåts komma på tal. Utifrån sin tidigare maktanalys har Foucault utvecklat teorierna om government och governmentalitet som behandlas i nästkommande delkapitel.

3.2.1 GOVERNMENT OCH GOVERNMENTALITET

Government innebär i Foucaults mening *conduct of conduct*, det vill säga hur olika praktiker ämnade att forma och styra individers och kollektivs beteende genom önskningar, aspirationer, val, livsstil etc. (ref. i Dean, 2010:17, 20–21). Government innefattar såväl hur vi styr och styrs av andra som hur vi styr oss själva, vad Foucault kallar *self of self* (19–21). En analys av government granskar således auktoriteter, tekniker, kunskap och andra fenomen som används i syfte att reglera andras och det egna beteendet. Dean ger en tydlig definition i följande citat;

Government is any more or less calculated and rational activity, undertaken by a multiplicity of authorities and agencies, employing a variety of techniques and forms of knowledge, that seeks to shape conduct by working through the desires, aspirations, interests and beliefs of various actors, for definite but shifting ends and with a diverse set of relatively unpredictable consequences, effects and outcomes.

(Dean 2010:18)

Government innebär således tillämpandet av tekniker, mentaliteter och rationaliteter som styr och/eller formar människors beteende (Dean, 2010:250). Governmentalitet bygger i sin tur vidare på denna praktik och syftar till att, baserat på tidigare kunskap och vetande, systematiskt tänka kring ett visst problem (24, 266). Det systematiska tänkandet grundar sig i en representation av det som ska styras, hur det ska styras och i vilket syfte (266). Governmentalitet syftar vidare till att undersöka hur statsmakten styr invånarna för att skapa lämpliga medborgare. Staten har på så vis blivit alltmer utbredd och närvarande i människors vardag. Statsmakten syftar här inte enbart till regeringen utan till olika maktinstanser och lagar som finns omkring oss med avsikt att styra medborgarna (49), liksom hur makten från regeringen är utdelad över kommuner och landsting vilka i sin tur delas upp över städer, stadsdelsförvaltningar inom städer och andra lokalt verksamma aktörer. Begreppet governmentalitet innefattar även hur denna styrning internaliseras i invånarna och görs till en del av deras medvetande eller mentalitet (49).

Governmentalitet kan delas in i fyra dimensioner; problematisering, kunskaper och vetanden, tekniker och praktiker samt subjektiviteter (Axelsson & Qvarsebo, 2017 och Dean, 2010). Dimensionerna är tätt sammankopplade och bygger i hög grad på varandra. Subjekten grundar sig, i min förståelse, på hur de framställts i representationen av ett fenomen. Problematiseringen bygger i sin tur på vilka vetanden och kunskaper som tas med i beräkningen eller som tas för givna. Slutligen lägger detta grunden för de tekniker som används för att studera och hantera

det identifierade problemet. I min studie har jag valt att specifikt syna problematiseringarna och subjektifieringen hos aktörerna i Angered. I nästa stycke går jag in mer grundligt på vad denna metod innebär och hur den förhåller sig till governmentalitetsbegreppen.

3.3 WPR – WHAT´S THE PROBLEM REPRESENTED TO BE?

FIGUR 1. GESTALTNING AV WPR-METODENS DISKURSIVA EFFEKTER, SUBJEKTIFIERINGS EFFEKTER OCH LEVDA EFFEKTER.

What´s the problem represented to be-metoden (hädanefter WPR-metoden) av Carol Bacchi (2009) bygger som tidigare nämnts på Foucaults idéer om governmentalitet. Utgångspunkten för teorin är att det inte finns ett absolut sätt att förklara problem i samhället på, istället hävdas, likt Foucault, att det kan finnas olika problematiseringar vilket får olika konsekvenser för subjektskapandet och lösningsförslagen som läggs fram (Boréus & Bergström, 2018:271–2). Metoden granskar således representationen av problem, aktörer och maktrelationer för att se vilka perspektiv som framförs och vilka som exkluderas (Esaiasson, 2017:218). Ursprungligen utformades WPR-metoden inom feministisk teori för att granska konventionella genusperspektiv inom policys men teorin är ett användbart redskap även inom andra policyanalyser (Boréus & Bergström, 2018:271–2). Fokus för metoden är att granska hur policys skapar eller formar representationen av olika problem för att synliggöra vad som bygger en problembild och vem som ses som ett problem (Bacchi & Eveline, 2010:112). I detta definierar författarna tre effekter som representationen resulterar i (115);

FIGUR 1. GESTALTNING AV WPR-METODENS DISKURSIVA EFFEKTER, SUBJEKTIFIERINGS EFFEKTER OCH LEVDA EFFEKTER. (Egen gestaltning inspirerad av Bacchi & Eveline, 2010)

De diskursiva effekterna innefattar i min tolkning det som Foucault definierar som kunskap och vetande samt problematisering⁹. Subjektifieringseffekterna kan i sin tur ses som en direktöversättning av hur subjekt används inom governmentaltetsanalyser. De levda effekterna¹⁰ är slutligen en form av materialisering av diskursen och talar om vilka premisser som ges subjekten liksom governmentaltets tekniker och praktiker (i Boréus & Bergström, 2018:273–284). Målet med WPR-metoden är att uppmuntra kritiskt tänkande genom att ifrågasätta vedertagna tankebanor och söka alternativ till dessa (Bacchi & Eveline, 2010:116). I denna uppsats används WPR-metoden för att granska hur problemet kring nedskräpning beskrivs av olika aktörer utifrån vilka lösningsförslag som presenteras samt vilka subjekt denna representation skapar. För att möjliggöra analysen krävs en förståelse av vad Bacchi (2009) menar med problem- och subjeksrepresentation vilka definieras mer ingående under nästkommande rubriker.

3.3.1 PROBLEMREPRESENTATION

Stuart Hall (1997 i Esaiasson, 2017:217) förklarar representation på följande sätt ”Representation betyder att använda språk för att säga något meningsfullt om, eller att meningsfullt representera, världen för andra människor.” Representation innebär alltså att vi skapar en mening eller förståelse för ett fenomen baserat på hur vi använder språket för att tala om och framställa fenomenet samt att sedan förmedla den framställningen till andra (Esaiasson, 2017:217). Problemrepresentation handlar i sin tur om att förstå och synliggöra de antaganden och kategoriseringar som görs av de människor och fenomen som ska styras. Fokus är här på vad som ska styras och med vilka strategier, det vill sägas hur problemet och lösningsförslagen skrivs fram. Analysen ligger följaktligen i att granska vad som uppmärksammas och formuleras som ett problem samt hur denna problemformulering går till (Axelsson & Qvarsebo, 2017:147–148)¹¹. Grunden är att utskilja hur mening skapas samt granska vilka förutsättningar och antaganden den baseras på (Bacchi, 2009: xx). Bacchi menar att:

⁹ Bacchi bygger vidare på Foucaults idéer och begreppens innebörd kan därav generellt användas utbytbar.

¹⁰ De levda effekterna kommer inte vara i fokus då detta kräver en annan typ utav studie. För vidare diskussion se [4.3 DISKUSSION AV DET EMPIRISKA UNDERLAGET OCH METOD](#)

¹¹ Problematiseringar används i denna studie synonymt med WPR-metodens problemrepresentation, på samma sätt används subjektifieringar och subjeksrepresentation synonymt, detta behandlas under [3.3.2 SUBJEKTSREPRESENTATION](#)

[T]he ways in which issues are problematized – how they are thought about as ‘problems’ – are central to governing processes. In effect, we are governed through problematizations rather than through policies.

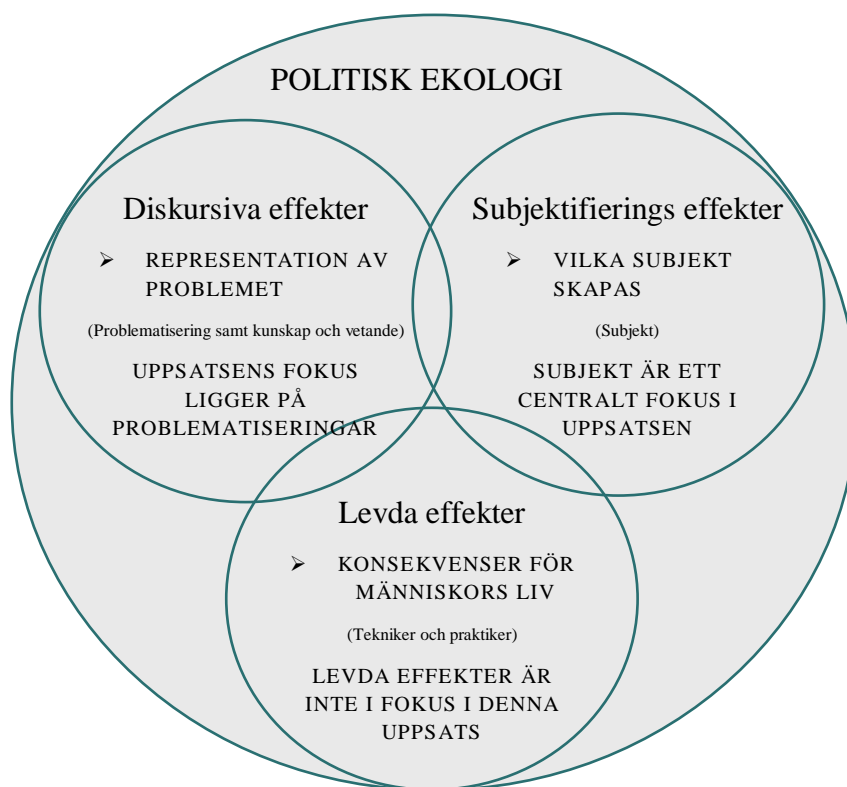
(Bacchi, 2009:xi).

Problemrepresentation innebär alltså hur fenomen framställs och tänks på som problem. Utifrån den problematiseringen utformas sedan åtgärder eller policys vilka blir beroende av hur och vad som framställs som ett problem. På så vis är det i grund och botten inte själva policyn som styr oss utan istället den bakomliggande problematiseringen. Därav innebär även all policyutformning en typ av maktutövning. Att utveckla en handlingsplan mot nedskräpning innefattar exempelvis inte enbart hur nedskräpning motverkas utan bygger på en förförståelse eller bild av vad nedskräpning innebär och hur det uttrycks som problem. Policyn bygger således på en maktdimension där vissa aktörer får definiera vad som ses som ett problem och vad som inkluderas in denna bild av problemet. Samtidigt skapar representationen en form av subjekt, exempelvis den nedskräpande invånaren, vars beteende och liv ämnas styras med hjälp av olika interventioner eller handlingsplaner.

3.3.2 SUBJEKTSREPRESENTATION

Subjekt syftar till hur den önskvärde individen blir definierad inom olika styrningsprocesser (Axelsson & Qvarsebo, 2017:149). Det kan således handla om att skapa den återvinnande eller icke-nedskräpande medborgaren. På så vis konstrueras ett subjekt utifrån en målbild för individer inom en specifik historisk kontext. Analysen bygger här på att granska hur dessa subjekt blir till och vad som ses som det önskvärda inom en viss maktprocess (149). Som ett exempel har Robbins (2012:219) pekat på hur olika miljörelser har kunnat använda sig av vardagliga beteenden kopplade till miljö eller miljömedvetenhet för att inverka på hur människor ser på sig själva och på miljön för att på så vis skapa gröna medvetna subjekt. Ett subjekt, i likhet med den miljömedvetne medborgaren, kan således formas genom styrning uppifrån, exempelvis av statliga aktörer, men även från gräsrotsnivå genom sociala rörelser (Dean, 2010).

3.4 TEORETISKT RAMVERK FÖR REPRESENTATION AV NEDSKRÄPNING

FIGUR 2. FIGUREN VISAR HUR DE OLIKA DELARNA AV WPR-MODELLEN FÖRHÅLLER SIG TILL VARANDRA OCH GOVERNMENTALITET SAMT HUR DE PLACERAR SIG INOM POLITISK EKOLOGI. I DENNA UPPSATTS ÄR DE DISKURSIVA OCH SUBJEKTIFIERINGSEFFEKTERNA I FOKUS. (Egen gestaltning inspirerad av Bacchi & Eveline, 2010)

Politisk ekologi¹² ger uppsatsen dess övergripande maktanalytiska perspektiv på styrning mot nedskräpning och skapar på så vis ramen för studien. Inom den ramen befinner sig WPR som uppsatsens metodologiska angreppssätt som vilar på den Foucaultinspirerade teoriinriktningen om governmentalitet. Sambandet mellan uppsatsens olika delar illustreras i *Figur 2*. WPR-metodens första del är diskursiva effekter vilket innefattar governmentalitetsanalysens problematisering samt kunskap och vetanden. Den andra delen är subjektifierings effekterna vilket syftar till de subjekt som skapas inom problemrepresentationen och motsvarar governmentalitetens subjekt. Slutligen återfinns de levda effekterna vilket innefattar problemrepresentationens konsekvenser på människors liv och återspeglar governmentalitetens tekniker och praktiker. Fokus för uppsatsen kommer ligga på de första två effekterna, de

¹² Politisk ekologi är ett bredare perspektiv än det som tillämpas i denna studie och innefattar flera olika maktperspektiv, governmentalitet är enbart ett av dessa.

diskursiva och subjektifierings effekterna. Detta för att ge en bild av varje aktörs narrativ kring nedskräpning. De levda effekterna kommer inte behandlas ingående då det kräver en annan typ av studie¹³. Målet med analysen är sedan att granska aktörernas narrativ för att öppna upp och möjliggöra fler alternativa tolkningar. Detta kan delvis göras utifrån *Landfilling less*- och *Wasting less*-narrativen av Corvellec och Hultman (2012). För avfallshantering skriver de följande;

Moving from less landfilling to wasting less therefore involves an important shift from a focus on how to dispose of waste to a focus on how to avoid creating waste. The emerging of a wasting less narrative considerably changes the narrative order of waste policy, to coin a narrative parallel to Foucault's discursive order.

(Corvellec & Hultman, 2012:299)

Liknande narrativ inom nedskräpning berör då hur en undviker nedskräpning genom att förändra individens agerande, vilket skapar ett subjekt av en nedskräpande medborgare, motsvarande ett *Landfilling less*-narrativ. Ett *Wasting less*-narrativ inom nedskräpningsdiskursen antar istället ett mer holistiskt perspektiv där skräpets uppkomst och orsak inkluderas i narrativet för att lyfta ansvarsbördan från individnivå. Hur problemet framman påverkar på så vis var fokus läggs i policyutvecklingen, om det är den nedskräpande individen som framställs som problemet eller om representationen även innefattar exempelvis hur avfall genereras i dagens konsumtionssamhälle. Här tillämpas WPR-metodens granskning av diskursiva effekter som en lins genom vilken nedskräpningens representation analyseras.

¹³ Diskuteras vidare under rubriken 4.3 DISKUSSION AV DET EMPIRISKA UNDERLAGET OCH METOD

4. METODER OCH MATERIAL

I DETTA KAPITEL PRESENTERAS STUDIENS EMPIRISKA OCH ANALYTISKA METOD VILKET FÖLJS UPP AV EN METODDISKUSSION.

4.1 EMPIRISK METOD

Min undersökning utgår från samtalsintervjuer av några centrala aktörer i arbetet mot nedskräpning i Angered samt en analys av den nationella nedskräpningsplanen, ”Strategiskt arbete för minskad nedskräpning- Vägledning för kommuner”. Rapporten är en vägledning för kommuner rörande nedskräpning framtagen av Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen (Naturvårdsverket, 2013). Då den ger riktlinjerna och ramarna för de statliga aktörerna lokalt är rapporten ett centralt dokument och det är därav relevant att granska dess representation och se hur den förhåller sig till de olika aktörernas problematiseringar.

Bland intervjupersonerna återfinns en anställd på Angered's stadsdelsförvaltning (SDF), en från Park- och Naturförvaltningen, en från Trafikkontoret och en från bostadsbolaget Poseidon. Dessa aktörer är centrala då de representerar olika aktörer och ansvarsområden i Angered som samtliga är inblandade i arbetet mot nedskräpning. Poseidon har valts då de är en av fastighetsförvaltarna i området. Intervjupersonerna har identifierats med vägledning av kontaktpersoner på Angered's SDF samt Park- och Naturförvaltningen som representanter för några av de aktörer som är aktiva i området. Därav har ett strategiskt urval tillämpats och aktörernas roll har fått avgöra deras deltagande (Esaiasson, 2017:260). Studien bygger således på en aktörsbaserad respondentundersökning där aktörernas tolkningar och utsagor relaterat till problematiseringen ligger i fokus för analysen (Esaiasson, 2017). Vidare har intervjuerna haft en kvalitativ semistrukturerad ansats där respondenterna fått redogöra för sin syn på nedskräpning i Angered, varför den uppstår, vem som bär ansvar, vilka tänkbara lösningar de ser etc. Dessa frågor följs sedan upp av följdfrågor med avsikt att få respondenten att vidareutveckla sina utsagor. Utformningen ger respondenterna utrymme att tala relativt fritt kring nedskräpning och på så vis synliggörs deras tolkningar och problematiseringar. Detta med målsättningen att utröna hur de framskriver problemet och subjekten samt vilka olika lösningsförslag de lägger fram, det vill säga hur de tillfrågade aktörerna själva skriver fram narrativet kring nedskräpning. Intervjuerna har även haft en kritisk ansats för att, i likhet med vad som beskrivs av Hallin och Helin (2018:97–100), granska bakomliggande värderingar och motiv och på så vis synliggöra vad som tas för givet och visa på olika maktförhållanden.

Intervjuerna genomfördes under ett spann av två månader under våren 2019. Varje intervju varade i cirka 40 – 80 minuter och spelades in samt transkriberades i sin helhet.

Till viss del har intervjuerna även fungerat som en informantundersökning då aktörerna bland annat fått svara på vilken roll de och andra aktörer spelar, samt vilket arbete som har genomförts hittills. Detta motiveras av att de tidigare genomförda insatserna inte har dokumenterats¹⁴. Grundat i studiens syfte ser jag dock inte detta som ett problem då målsättningen är att fånga dessa aktörers uppfattning och inte att återge en objektiv verklighet.

4.2 ANALYTISK METOD

Den analytiska metoden bygger på en kritisk analys med utgångspunkt i en maktanalytisk ingång (Esaiasson, 2017:211–213). Vidare baseras analysen på WPR-metoden som granskar narrativskapandet kring ett visst problem då den synar vilka och hur olika sanningar av ett 'problem' skapas samt maktrelationen mellan aktörer inom den problematiseringen. Utifrån detta antas en diskursiv strategi som granskar sanningskapande genom språkanvändning (Hallin & Helin, 2018:76–78). Till detta hör att vi aldrig helt kan uppfatta den ”verkliga existensen” av ett fenomen, men fenomenet kan tillskrivas en mening genom hur vi beskriver och representerar det (Jørgensen & Phillips, 2002:8–10). En kritisk analys strävar därför efter att se det som ligger under ytan och bygger på så väl manifesta som latenta budskap vilket föranleder att större krav ställs på tolkningsarbetet (Esaiasson, 2017:227). Att enbart granska de manifesta budskapen är inte relevant för min studie då den syftar till att söka en djupare bakomliggande mening.

Det empiriska materialet har närmats genom att de transkriberade intervjuerna samt handlingsplanen lästes djupgående. Därefter kodades samtliga efter representation av lösningar, problematiseringar samt subjektifieringar. Som föreslås av Bacchi (2009:3) har jag utgått från de genomförda och föreslagna lösningarna i intervjuerna och handlingsplanen. På så vis identifierades centrala representationer i varje intervju/text. Dessa citat kategoriserades sedan för att hitta de dominanta representationerna i underlaget. Strategin har inspirerats av Jørgensen och Phillips (2002:124). Nästa steg var att granska de diskursiva effekterna genom att jobba bakåt och se vilken representation som ligger bakom den/de dominanta lösningsförslagen. Kategoriseringarna granskas då utifrån vilka andra representationer som finns i handlingsplanen/intervjun, dvs hur författaren/respondenten i övrigt pratar om problemet. Textunderlaget/intervjuerna analyserades sedan var för sig baserat på denna kategorisering.

¹⁴ Personlig kommunikation 2019-03-19 med Anna Hagström, Stadsdelsförvaltningen Angered

Som en andra del i den enskilda analysen granskades subjektifieringarna av de boende i Angered för att synliggöra vilken effekt eller begränsningar en viss representation får för invånarna. Vikt har i denna analys lagts vid hur olika subjekt framställs och beskrivs. Binära oppositioner¹⁵ identifierades i subjektanalysen för att visa på vad som sågs som önskvärt respektive icke-önskvärt.

Inledningsvis ställs alltså frågan om hur problemet och subjekten representeras hos varje respondent. Detta i syfte att synliggöra och kartlägga hur problemet framställs av var och en. På denna grund har sedan samtliga respondenters utsagor analyserats tillsammans med handlingsplanen för att se vilka representationer och subjekt som skapas, hur de förhåller sig till varandra och tidigare forskning samt om eventuella tystnader kan identifieras. Utifrån de kategorier som skapades har fem teman¹⁶ tagits fram i den gemensamma analysen. För att specificera vad det är jag söker efter har jag, baserat på de frågeställningar Bacchi (2009) tagit fram inom WPR-metoden, valt att bryta ner de övergripande forskningsfrågorna i delfrågor på följande sätt;

Diskursiva effekter:

- Hur är nedskräpningsproblematiken representerad bland aktörer involverade i arbetet mot nedskräpning i Angered?
 - a. Vilken är den dominanta representationen?
 - b. Vad anses orsaka uppkomsten av problemen?
- Vad lämnar representationen oproblematiserat och vilka andra perspektiv är tänkbara?
 - c. Vilka tystnader finns i representationen?
 - d. Kan problemet ses på ur andra perspektiv?

Subjektifierande effekter

- Vilka subjekt skapas inom denna representation?
 - a. På vem eller vad läggs ansvaret för problemet med nedskräpning?
 - b. Vilka egenskaper ses som önskvärda respektive icke-önskvärda?
- Vilken maktrelation skapar representationen av lösningar, problem och subjekt?

¹⁵ Binära oppositioner innebär en form av motsatts relation där ena sidan är A och den andra sidan är motsatsen till A. Den ena sidan är på så vis en total exkludering av den andra sidan. Exempelvis kan ses ansvarsfull/oansvarsfull, laglig/olaglig eller nedskräpande/icke-nedskräpande. Dessutom innebär varje binäritet en hierarki där den ena sidan ses som av högre värde eller viktigare än den andra. (Bacchi, 2009:7). Det kan exempelvis ses som bättre med en ren plats än en nedskräpad plats vilket ger renlighet ett hierarkiskt överläge gentemot nedskräpning.

¹⁶ Se Tabell 1. 6.1 GEMENSAM ANALYS

Genom att på detta sätt bryta ner representationen i mindre beståndsdelar kan problematiseringens uppbyggnad granskas för att se vad representationen synliggör respektive exkluderar.

Diskussionen bygger på en gemensam analys av samtlig empiri med extra fokus på vad som tidigare lämnas oproblematiserat och existerande maktrelationer. Här identifieras således den underliggande förförståelsen som ligger bakom problemrepresentationerna. Syftet med detta är att granska vad som tas för givet och vad som möjliggör en viss problematisering. Som en naturlig uppföljning till granskandet av vad som inkluderas är att se vad som exkluderas. Följaktligen gör jag en ansats att se vilka perspektiv som inte lyfts och vad som då lämnas oproblematiserat. Avslutningsvis framför jag en argumentativ diskussion med förhoppningen att visa på alternativa sätt att se på problemet.

4.3 DISKUSSION AV DET EMPIRISKA UNDERLAGET OCH METOD

I min studie har jag valt att utgå ifrån att analysera en elitdiskurs, det vill säga att enbart analysera de aktörer som på ett eller annat sätt har uppdraget att motarbeta eller hantera nedskräpning (se Boréus & Bergström, 2018:276). Bacchi förespråkar en mer holistisk ingång där en större bredd av material och källor granskas (273). I denna studie är jag dock specifikt intresserad av att granska hur problemet framställs av några av de centrala aktörerna i Angered då de är de som har uppdraget att hantera nedskräpningen, vilket motiverar att jag enbart gör intervjuer med dessa. Samtidigt är jag medveten om att det finns externa faktorer som påverkar hur aktörerna representerar problemet, då det är rimligt att tänka sig att de är del i en större diskurs. Därav kan denna avgränsning innebära vissa begränsningar för de slutsatser som jag kan dra. För att bredda analysen har jag därav inkluderat en textanalys samt granskat tidigare forskning på området rörande nedskräpning och avfallshantering.

Observationer eller en form av fältstudie hade kunnat vara av intresse för att se hur aktörerna pratar och resonerar kring problemet och subjekt på plats. Detta då aktörernas genomtänkta svar möjligen skiljer sig från de spontana. Invånarnas bild hade varit av intresse då den eventuellt kan skilja sig från övriga aktörers uppfattning och då fungera som en motpol och fördjupa diskussionen med andra perspektiv. Ett sådant arbete hade dock blivit alltför omfattande inom ramen för denna uppsats. Jag har i min analys även valt att utesluta de frågeställningar som behandlar framväxten av diskursen då en sådan studie kräver en djupare analys av en större empiri. På samma grund utesluts även de levda effekterna av arbetet, vilka hade varit tveksamt

att analysera utan intervjuer av de boende själva. De levda effekterna är även svåra att mäta, inte minst då det inte tycks finnas någon samlad kartläggning och uppföljning av de genomförda åtgärderna. Jag öppnar därför för ytterligare forskning på området där en större empirisk grund analyseras, alternativt att andra delar av eller helt andra diskurser synliggörs.

TEXTANALYS

Rörande textanalysen hade det optimala varit att granska en handlingsplan utformad i Angered för att identifiera problematiseringar inom denna och sedan granska vilka implikationer den resulterat i. Dokumentationen och uppföljningen har dock, som tidigare påpekats, varit svår att följa då jag inte lyckats få tag på sådan information, och mina tillfrågade respondenter uppger att det inte existerar fysiska dokument. Inledningsvis hade jag även i avsikt att granska ett stycke ur Göteborgs Kommunfullmäktiges budget (KF-budget), som slår fast att nedskräpning är ett prioriterat område (Göteborgs Stad, 2018), samt Göteborgs stads avfallshanteringsplan (Andersson, 2010). Detta ansågs relevant då de återger representation av de kommunala riktlinjerna rörande nedskräpning. Dock är materialet så pass begränsat att en djupare analys var svår att genomföra. På denna grund tog jag därmed beslutet att granska den nationella handlingsplanen mot nedskräpning då den ger ramen för de offentliga aktörerna även på ett lokalt plan. Handlingsplanen är från 2013 men är ändå den som dagens arbete baseras på enligt den nationella avfallsplanen 2018–2023 (Naturvårdsverket, 2018). Därefter har jag inkluderat intervjuerna för att ge en bild av hur aktörer som arbetar med nedskräpning representerar problemet lokalt och på så sätt försöka synliggöra vilka tystnader som återfinns inom de olika aktörernas representation och möjliggöra att fler perspektiv tas med i det lokala arbetet.

INTERVJUER

Aktörernas berättelser blir centrala i arbetet då min ambition är att granska deras tolkningar och inte någon objektiv sanning. För just denna studie ser jag därför en kvalitativ, semistrukturerad intervjumodell som lämplig metod då den skapar ett utrymme för aktörernas tolkningar att synas. Intervjupersonerna är dock bara en representant för sin instans och det kan därav finnas fler representationer inom varje enhet vilket är viktigt att ta med sig in i analysen. Dessutom är intervjupersonerna bara ett fåtal av de aktörer som är aktiva i området vilket medför att alla perspektiv omöjligt fångas av denna studie. Syftet är dock inte att ge en fullständig utläggning av alla existerande tolkningar utan snarare att skapa en bild av vilka representationer som finns och hur de påverkar arbetet med nedskräpning.

Som tidigare berörts i uppsatsens teorikapitel är kunskap nära sammankopplat med maktrelationer. Kunskapsskapande är därmed varken neutral eller objektiv utan styrs av forskaren eller kunskapsförmedlarens förkunskap och intentioner (Foucault, 1980). För min studie kan därav sägas att de frågor och följdfrågor som ställts till handlingsplanen och intervjupersonerna, vilka citat som valts ut, hur dessa uppfattats och analyserats etcetera styrs av min förförståelse och tolkningar. Vid en intervjustudie finns det även alltid en risk att leda eller styra den intervjuade, genom sättet att uttrycka sig och ställa frågor men även min person eller identitet kan påverka (Esaiasson, 2017: 235). Min position och samhällsstatus kan påverka vilka aspekter av det studerade fenomenet som jag uppmärksammar respektive förbiser (Sprague, 2016:122). Därav präglas min studie av subjektiva tolkningar som påbörjades redan i utformandet av studien då jag definierade vad som skulle inkluderas respektive exkluderas. Replikerar uppsatsen är följaktligen andra tolkningar möjliga utifrån den forskarens kontext och förförståelse. För att leverera en kvalitativ studie har det därför varit viktigt för mig att tillämpa reflexivitet under arbetets gång, det vill säga att jag kritiskt reflekterat över mitt eget tänkande, observationer, språkbruk och tolkningar som lägger grunden för studiens analys och slutsatser. Dessutom redogör jag för mina egna tolkningar och tänkbara tolkningar samt motiverar de slutsatser som dras (Carlbaum, 2012). I analysen låter jag respondenternas citat ta stort utrymme för att redovisa vad jag grundar mina tolkningar på. Dessutom har liknande förutsättningar getts till alla respondenter, med liknande frågor ställda till samtliga. Därav ger undersökningen ett relevant underlag för analysen genom att det empiriska och analytiska underlaget möjliggör för läsaren att se hur de tolkningar som har gjorts byggts upp.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I DETTA KAPITEL BEHANDLAS DET INSAMLADE RESULTATET FRÅN INTERVJUERNA OCH TEXTANALYSEN I FORM AV CITAT SOM VISAR PÅ DE DOMINERANDE OCH NÅGRA SUB-REPRESENTATIONER HOS VARJE AKTÖR. VARJE DEL INLEDS MED EN KORT BESKRIVNING AV HANDLINGSPLANENS OCH INTERVJUPERSONENS ROLL KOPPLAT TILL NEDSKRÄPNING FÖR ATT SEDAN LYFTA CENTRALA CITAT OCH REPRESENTATIONER AV PROBLEM OCH SUBJEKT. CITATEN ANALYSERAS ÄVEN KORTFATTAT UTIFRÅN MIN TOLKNING. RESULTATET AV VARJE TEXT OCH INTERVJU LIGGER SEDAN TILL GRUND FÖR DEN GEMENSAMMA DISKUSSIONEN SOM FÖLJER I NÄSTA KAPITEL.

5.1 TEXTER

5.1.1 NATIONELL HANDLINGSPLAN MOT NEDSKRÄPNING

Rapporten ”Strategiskt arbete för minskad nedskräpning- Vägledning för kommuner” är en nationell handlingsplan mot nedskräpning framtagen av Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen i samband med framtagandet av en nationell avfallsplan 2012–2017 (Naturvårdsverket, 2013). Avfallsplanen har sedan dess förnyats, men nedskräpningsplanen kvarstår. I rapporten ges rekommendationer, vägledning och stöd till kommuner för att uppnå en effektiv arbetsplan mot nedskräpning. Här presenteras de lösningsförslag som har tagits fram i samarbete med stiftelsen Håll Sverige Rent, Havs- och vatten myndigheten samt med stöd av synpunkter från kommuner och andra aktörer. Samtidigt redogör rapporten för den lagförda ansvarsfördelningen inom kommuner samt motivering till varför ett arbete mot nedskräpning är viktigt.

> HUR REPRESENTERAS PROBLEMET MED NEDSKRÄPNING AV HANDLINGSPLANEN?

Handlingsplanen mot nedskräpning innehåller en diversitet av problemrepresentationer och förslag på åtgärder. På samma sätt visar rapporten att det är denna blandning av åtgärder som har visat sig effektiva när de testats i kommuner. Inledningsvis motiveras arbetet mot nedskräpning på följande sätt;

Att välja att skräpa ned eller att inte göra det är i slutänden ett individuellt beslut. Att förändra människors beteende är en viktig del i det förebyggande arbetet mot nedskräpning.

(Naturvårdsverket, 2013:19)

Därav skrivs nedskräpningen fram som ett problem skapat av den nedskräpande invånaren och lösningsförslagen riktar sig mot beteendeförändring. Det framgår även hur rapporten förespråkar långsiktighet i arbetet mot nedskräpning. Representationen tydliggörs ytterligare i följande citat;

Ett långsiktigt förebyggande arbete är ett effektivt sätt att minska skräpmängderna i kommunen, vilket minskar behoven av städinsatser. Exempel på förebyggande arbete är utbildning av barn och ungdomar, skräpplockardagar (lära genom att göra) för olika målgrupper – både barn och vuxna, ungdomsstädningar, koncept som exempelvis ”Skräpfri picknick”[...] eller samarbete med näringslivet som resulterar i exempelvis återanvändningsbara kaffemuggar och dylikt.

(Naturvårdsverket, 2013:20)

Övervägande fokuserar citatet på ’attityd och beteendeförändringar genom information/kunskap’, vilket kan ses som det första temat i texten och även återspeglar rapporten i sin helhet. Exempel på attityd och beteendeförändrande åtgärder som lyfts är att engagera allmänheten genom möjligheten att lämna synpunkter och idéer samt olika former av aktiviteter. Dessa ses som former av förebyggande åtgärder för att motverka att nedskräpningen uppstår. Citatet är även intressant vad gäller den sista meningen. Här lyfts en andra representation, nämligen hur nedskräpning undviks genom att avfallsgenereringen motverkas. ’Motverka avfallsgenerering’ ses därmed som ett andra tema i texten. Representationen får dock ta relativt liten plats i lösningsförslagen då den endast skrivs ut denna enda gång. Det finns liknande indikatorer på ett par ställen till i rapporten då de pratar om att utveckla samarbeten med näringslivet. Dessa tenderar dock att vara fokuserade på att motverka att skräpet hamnar på fel ställe snarare än att motverka själva uppkomsten av avfall och rekommendationerna berör återkommande hur det nedskräpande beteendet ska motverkas exempelvis genom utbildning och information.

Rapporten föreslår att samarbete upprättas med butiks- och caféägare, arrangörer av event och liknande aktörer för att underlätta för dem samt deras kunder/besökare att göra sig av med sitt avfall på lämpligt sätt. Detta kan bland annat ske genom att kommunen erbjuder lämpliga kärl för avfallet samt att krav ställs på arrangören/företagaren. Samtidigt uppmanas aktörerna att lära av varandra och informera sina besökare/kunder om hur nedskräpningen kan minskas vilket blir ett sätt att påverka attityder och beteende hos invånarna. Ett exempel på detta återfinns i följande citat;

Ett annat sätt att förebygga nedskräpning är genom att samarbeta med näringsidkare. Ett exempel är ett samarbete mellan kommunen och caféverksamheter, butiker samt restauranger. Snabbmatsrestauranger och andra försäljningsställen av livsmedel och drycker i engångsförpackningar är en viktig målgrupp [...] Ett viktigt inslag i arbetet är att uppmuntra näringsidkare till att kommunicera med sina kunder kring nedskräpning och att underlätta för kunderna att göra sig av med skräp som uppkommer på ett lämpligt sätt.

(Naturvårdsverket, 2013:30)

I viss mån lyfts även infrastrukturella förändringar vilket indikerar ett tredje tema nämligen 'infrastruktur och städrutiner'. Det handlar då om att skapa förutsättningar för individen att agera 'rätt'. Om infrastruktur generellt sägs följande i rapporten;

Även om individen inte vill skräpa ned måste det finnas en infrastruktur som fungerar, det måste vara lätt att göra rätt. Väl synliga papperskorgar, papperskorgar med inbyggda askkoppar, möjlighet till sortering och anvisningar om var man kan kasta sitt skräp är några exempel på infrastruktur som underlättar för individen. Ett annat sätt att underlätta för kommuninvånarna är att anpassa återvinningscentralernas öppettider.

(Naturvårdsverket, 2013:30)

Det handlar alltså om att ge rätt möjligheter för invånarna att hantera sitt avfall så att det blir lätt att följa det önskvärda beteendet.

Bland lösningsförslagen lyfts även framtagandet av en lokal handlingsplan, med tydligt formulerade mål, baserad på en kartläggning av nuläget där den faktiska nedskräpningen (såväl mängd som typ av skräp) samt attityder bland invånare mäts. Detta för att skaffa sig kunskap om hur nedskräpningsmönstren ser ut samt eventuellt identifiera en målgrupp för insatserna så att dessa blir effektivare. Även här lyfts hur infrastrukturen kan förbättras, genom att följa skräpmätningarna. Samtidigt presenteras attitydförändring som en viktig aspekt. I arbetet mot nedskräpning menar den nationella handlingsplanen att berörda aktörer, förvaltningar och intressenter bör inkluderas, vilket öppnar för ett fjärde tema, nämligen 'samarbete och ansvar'.

Slutligen kan sägas att fyra teman finns i rapporten, det första, och dominerande är 'attityd- och beteendeförändring genom information/kunskap', därefter finns även 'infrastruktur och städrutiner' som centrala faktorer och avslutningsvis återfinns antydning till 'motverka avfallsgenerering' och 'samarbete och ansvar'.

> HUR REPRESENTERAS SUBJEKT AV HANDLINGSPLANEN?

Som tidigare synliggjorts läggs mycket fokus i rapporten på att påverka attityder hos individen och det ses i slutändan som individens val att skräpa ner eller inte. I detta utmålas ett subjekt om den nedskräpande invånaren vilket syns bland annat i följande citat;

Att välja att skräpa ned eller att inte göra det är ett individuellt beslut. Den bästa åtgärden mot nedskräpning är att få individen att bestämma sig för att inte skräpa ned, något som kräver medvetenhet om problemet och kunskap att grunda beslutet på.

(Naturvårdsverket, 2013:29)

Att lära barn och ungdomar i förskolan, grundskolan och gymnasiet att inte skräpa ned har många fördelar. Det är en utmärkt ingång för förskolan och skolan för att fortsätta arbeta med lärande för hållbar utveckling. Skräpfrågan är också ett bra sätt att lära barn och ungdomar att ta ansvar för sin närmiljö. Barn fungerar också som bra ambassadörer för vuxna i sin omgivning.

(Naturvårdsverket, 2013:29)

Genom åtgärderna önskar Naturvårdsverket alltså att få till en beteendeförändring hos individen. Därav är det individen som i stor utsträckning utmålas som problemet. En förändring av beteendet hade således gett upphov till det eftersträvade subjektet – en icke-nedskräpande individ, tillskillnad från det nedskräpande subjektet som nu existerar. Att utmåla individen som problemet får även effekter på deras livssituation vilket kommer att behandlas vidare i den avslutande diskussionen.

5.2 INTERVJUER

5.2.1 INTERVJUPERSON A – PARK- OCH NATURFÖRVALTNINGEN

A är parkförvaltare för Park- och Naturförvaltningen i Göteborgs stad. Hen har haft ansvar för olika delar av staden, däribland Angered. Som parkförvaltare har A ansvar för att se till och planera lekplatser och grönområden så som parker och skogsområden. I detta arbete ingår bland annat olika former av underhåll, plantering samt renhållning och avfallshantering.¹⁷

¹⁷ Enligt A:s egen beskrivning av sina arbetsuppgifter och roll i Angered.

> HUR REPRESENTERAS PROBLEMET MED NEDSKRÄPNING AV A?

Intervjuperson A:s problemrepresentation innehåller även den en rad olika lösningsförslag. Representationen av nedskräpning målas upp på följande sätt;

Och det är dumpningar, från företag. Folk bara åker ut med sitt företag och dumpar av och lastar av sitt skräp där, där ingen ser det. Det är sopor som folk slänger ifrån fönsterna. Det är sopor som man trycker ner i våra papperskorgar som är hushållssopor [...], det är folk som inte lägger skräpet i papperskorgarna utan som lägger öppna blöjor utan att fälla ihop dem på lekplatserna – lämnar dem. Sen är det fåglar som river ut ur papperskorgarna och så blåser det. Så det har vart många olika anledningar till att det är mycket skräp.

Här syns hur olika orsaker lyfts där de flesta fokuserar på den nedskräpande individen som problemet. Majoriteten av A:s lösningsförslag riktar sig följaktligen till individen och fokuserar, i likhet med den nationella handlingsplanen, på attitydförändring och kunskapsförmedling som bland annat ska ske genom information, kampanjer och påverkan. Här kan ett första tema utrönas, nämligen 'attityd- och beteendeförändring genom information/kunskap'. Detta syns bland annat i följande citat som pratar om hur information ska utformas;

[...] vilka är de stora språken i varje område som man kan informera på. [...] Så de kan läsa skyltarna för det är intressant tänker jag. Och sen är det ju personliga möten, så vi vill ju vara ute nu när de har sin årliga städdag och när de har de här grejerna, att man faktiskt finns med. Och pratar om vad vi ska göra och hur man gör när man slänger skräp och vad man har för möjligheter och var det går till när man slänger det och allt sånt.

Vikt läggs här vid att informera om de förutsättningar som finns samt att utbilda i avfallshantering och hur det går till när en tar om hand om sitt skräp. Detsamma gäller för insatser som redan har genomförts, likt det A beskriver i följande citat rörande "Tänkkampanjen" som riktar in sig på att arbeta med avfall i skolorna;

[...] då lär man ju barnen att städa, väldigt mycket. Och så har de gått vidare med den och informerat lite mer [...], speciellt i de lite mer utsatta stadsdelarna där man inte har svenska som sitt huvudspråk och där barnen ofta är tolkar åt sina föräldrar. Även om man inte vill att det ska vara så, så är det ju ofta så det funkar, de lär ju hela samhället bakåt. Så kan man få barnen där att lära sina föräldrar hur det funkar så kan det ju bli bättre också.

Intervjuperson A förespråkar även närvaro av kvinnor i den offentliga miljön och användandet av husvärdar med extra ansvar att städa och 'hålla koll' för att motverka nedskräpningen genom att de finns på plats och uppmanar till 'rätt' beteende. Då mycket fokus läggs på hur individen

ska ändras till en icke-nedskräpare kan ett centralt tema för intervjun anses vara 'attityd- och beteendeförändring genom information/kunskap'. Samtidigt framförs förslag som även lyfter viss infrastrukturell förändring, så som en ny form av sopkärl som komprimerar avfallet och därmed möjliggör att mer skräp kan slängas när tömningen inte är lika frekvent, exempelvis över helger. Andra förändringar som föreslås är ett staket som ska fånga upp skräp som blåser iväg. Ytterligare ett tema som får ta plats är därmed 'infrastruktur och städrutiner'. Bland de åtgärder som redan genomförts finns även ökad städfrekvens, mätningar och försvärningsåtgärder för att motverka att hushållssopor slängs i Park- och Naturförvaltningens sopkärl. Intervjuperson A arbetar för att utforma en generell kampanj i samarbete med bland annat Trafikkontoret. Kampanjen beskriver hen bland annat på följande sätt;

[...] i Angereds stadspark sätter vi också upp ett staket ner mot en ravin där det blåser ner för att kunna fånga skräp, vi ökar städfrekvensen, vi får en sån här komprimator-papperskorg, vi ska sätta lite ord på olika ställen, uppmana till att man slänger sitt skräp och även finnas där synliga och prata när det är vissa dagar har vi tänkt oss.

Representationen här grundar sig i infrastrukturella förändringar men övergår sedan i att lyfta attitydförändrande åtgärder. Båda dessa teman kan sägas fokusera på slutledet av avfallets väg från produkt till skräp, det vill säga hur avfallet ska tas omhand i egenskap av skräp. Ytterligare ett perspektiv som tar upp avfallsminskande åtgärder lyfts i förbigående då A beskriver *GreenHackGBGs*¹⁸ arbete på följande sätt;

Och jag tror också att det är GreenHack som har en del utav de här återvinningsställena där man [kan] komma och se om, ja, fixoteken [...] Så de kör ju mycket hållbar[h]et och så.

Här lyfts således ett alternativ till nykonsumtion som en del i ett arbete för att motverka nedskräpning, dock görs ingen vidare koppling av hur de själva kan arbeta med denna aspekten av nedskräpning och konsumtionen är för övrigt frånvarande i representationen. En tystnad i denna representation är därmed att avfallsgenereringen lyfts mycket begränsat. Frågor som varför avfall uppstår lyfts inte och alternativ till att slänga lyfts enbart på detta sätt förbigående genom *GreenHackGBGs* arbete. Problemet med nedskräpning beskrivs som dumpning och nedskräpning till följd av att individer inte slänger sina sopor på rätt plats, antingen utanför

¹⁸ GreenHackGBG är en plattform för samarbeten inom Göteborgs Stad som syftar till att skapa en "Klimatsmart stad". Här delas olika knep för att bidra till en hållbar urban livsmiljö. För mer information se <https://greenhackgbg.se/>. Fixotek är ett initiativ för att underlätta för individer att reparera, återbruka och dela mer istället för att slänga och konsumera nytt.

soptunnor eller i fel tunnor. Därav önskar A att attityder granskas för att få till en beteendeförändring. Detta kan ses som den dominanta representationen då det är den A återkommer till upprepade gånger under intervjun. Fokuset legitimeras av att orsaken i stor utsträckning skrivs fram som fel attityd eller beteende hos 'nedskräparna'. Samtidigt finns det även andra representationer, exempelvis effekten av vind, och skadedjur vilka ska motverkas med infrastrukturella lösningar.

> HUR REPRESENTERAS SUBJEKT AV A?

I A:s problemrepresentation är det upprepande individen som återkommer som problemet, samtidigt som lösningar riktar sig såväl mot att motverka skadedjur och andra fenomen som sprider ut sopor, städrutiner och olika former av infrastrukturella interventioner. På följande sätt resonerar A kring bakomliggande anledningar till nedskräpning och en nedskräpande attityd;

I vissa städer i världen så är det ju jätterent. Och där går det ju någon och städar hela tiden, och då är det ju deras jobb[...]. Och om det kommer folk från de länderna till oss så kan man ju också tänka sig så att, ”nu tar jag jobbet från någon annan, så det är okej att jag slänger skräpet för det är ju någons arbetsuppgift” eller så har man ingen skräphantering alls och då tänker man ”vadå, man får ju slänga det, det finns ju inget annat”, [...] så ibland undrar jag om det är någon av de anledningarna också och då handlar det ju om information och kunskap om hur vårt samhälle funkar.

Citatet visar på hur attityden kring nedskräpning framställs som den bakomliggande orsaken till nedskräpning, denna framställs dock inte grundar sig i en illvilja eller ovilja att göra rätt utan snarare i en okunskap eller annorlunda uppfostran eller kontext. Därav ska individer informeras så att de lär sig hur avfallshantering går till i Sverige. För att kartlägga attityder efterfrågar A en form av mer djupgående attitydundersökning som fokuserar på följande frågor;

Ja men då är det ju liksom varför gör du så här, får det en att undra. Vad får dig att göra det? Och vad skulle få dig att inte göra det och vad skulle du behöva för att det inte skulle bli så. Det är egentligen de frågorna man skulle vilja ställa [...] hur ser du på skräp liksom och vem ska ta hand om det då? Och vad har du själv för ansvar för skräpet.

Även här representeras den nedskräpande individen som problemet vilket ska motverkas med att dessa subjekt görs om till icke-nedskräpare genom inläring. Citatet öppnar dock samtidigt för att det kan finnas andra orsaker till nedskräpning än enbart 'fel' attityd då A lyfter aspekten av vad individen behöver för att inte skräpa ner. Detta kan tolkas som en öppning för att infrastrukturen i viss mån ska anpassas efter de boende och deras behov/önskemål. Det är då

inte enbart de boende som ska anpassas till förutsättningarna och lära sig ett eftersträvat beteende utan även förutsättningarna som i viss mån ska anpassas till de boende.

Sammanfattningsvis kan sägas att den generella subjeksrepresentationen är en nedskräpande individ som ska förmås förändra sitt beteende till en ansvarstagande individ. Samtidigt utestängs inte andra alternativa orsaker vilket öppnar för att ansvaret inte enbart läggs på individen. Därav följer att lösningsförslagen, likt vad jag tidigare nämnt, riktar in sig på flera möjliga bakgrunder till nedskräpning.

5.2.2 INTERVJUPERSON B – TRAFIKKONTORET

B arbetar på Trafikkontoret där hen har ansvar för bland annat barmarksrenhållning, klotterbekämpning, sanering av vägbanor efter trafikolyckor, driver utvecklingsprojekt samt driftsutveckling. Hens ansvarsområde berör främst vägbanor, cykelvägar och trottoarer men hen samarbetar även med Park- och Naturförvaltningen, främst i olika riktade interventioner samt på andra plan. B är aktiv runt om i hela stan men har även arbetat riktat mot Angered i vissa projekt.¹⁹

> HUR REPRESENTERAS PROBLEMET MED NEDSKRÄPNING AV B?

Intervjuperson B lyfter i majoriteten av intervjun att det är individens normer, attityder och beteende som bör åtgärdas. Denna problemrepresentation syns bland annat i följande citat;

Ja jag tror att det är ett attitydproblem, för folk tänker inte. Cigarettfimpar till exempel, de tänker inte på det som skräp [...], där måste vi ju gå in. Allting annat är ju lite tabu, det är ju den här sociala normen. [...]. Så det måste ju till en förändrad attityd i den biten. Annars så tycker jag det, folk sköter ju sig i regel väldigt bra. Om det finns möjligheter och sen är det ju så, desto renare man håller en stad eller en park eller ett torg, desto svårare är det ju för folk att slänga också på backen för då är det ju liksom [rent].

Här syns hur B fokuserar på attityder och normer vilket gör att hen berör temat 'attityd och beteendeförändring genom information/kunskap' även om hen ser fler orsaker till nedskräpning, så som tillgång till papperskorgar. En intervention som B arbetar med är nudging²⁰ och olika kampanjer, exempelvis genom informationskampanjer på stan,

¹⁹ Enligt B:s egen beskrivning av sina arbetsuppgifter och roll rörande nedskräpning.

²⁰ Nudging är en form av beteendepåverkan där individers styrs mot ett visst beteende som anses önskvärt. Många nudges fungerar genom att rikta uppmärksamheten mot ett visst beteende eller genom att aktivera en norm (Johnson et al., 2012). För att det ska räknas som en nudge ska individens bästa vara i fokus, valfrihet finnas och ekonomiska incitament får inte förändras (Ölander & Thøgersen, 2014).

fimpstationer med olika budskap, färgade papperskorgar och askkoppar som är lätta att känna igen etc. Dessutom genomför hen städning tillsammans med olika målgrupper, exempelvis skolor och företag, även detta för att påverka den generella normen. Så här säger B om lösningar på problemet med nedskräpning;

Hur man skulle lösa det med nedskräpningen? Ah det är svårt den biten. [...] ja men det är många saker som kan påverka det hela. Bland annat så är det det här med böter, jag menar i dagens läge är det förbjudet att slänga en cigarettfimp på marken men du får inga böter för det hela [...]. Plus det i kombination med att få den här normen, det här normbeteendet att förändras. Som normen är nu så är det lite tillåtet att slänga en cigarettfimp lite överallt. Så med hjälp av attitydkampanjer, nugging, förändra det. Att det går från att det är okej, till att det inte är okej. Och sedan att man, om man hade mera pengar [satte in mer resurser]. För att om en yta är ren så är det ju svårare för folk att slänga på den ytan. Så det är ju massa såna olika kombinationer som gör att det kan bli renare och snyggare på backen.

Vidare menar B att;

Men om du skräpar ner liksom då ser du ju inte orsaken och sambandet på samma sätt. Du slänger skräp där men du blir inte av med några pengar eller något sånt där, och du får inga böter eller så även om du kanske borde få det, det är ju liksom ingen orsak på varför, och då är det svårt att kanske ändra beteendet. [...] Och det är ju det som är så intressant med nudging. Hur påverkar jag människor att få igenom min [idé], eller knuffa dem åt rätt håll om man säger så. Och det är ju olika metoder.

Här syns flera av de åtgärder som B arbetar med och efterfrågar när det kommer till nedskräpning. En central faktor som hen efterfrågar är böter, polis närvaro och förbud då hen menar att om en får böter så ges en konsekvens på ett 'felaktigt' beteende. Samtidigt menar B att det kan påverka normen om även andra får reda på att en bot mot nedskräpning delats ut och då verka avskräckande. Detta ger upphov till en ny ingång till tidigare tema i form av 'attityd- och beteendeförändring genom bestraffning'. Övervägande vikt läggs här på hur den nedskräpande individen ska förändras medan andra åtgärder, som städning och infrastrukturella lösningar får mindre plats. De åtgärder som riktar i sig på attityd och beteendeförändring kallar B för proaktiva lösningar medan lösningar som behandlar städrutiner och infrastruktur benämns som traditionella åtgärder. Dessa beskrivs på följande sätt;

Vi försöker påverka och få folk att slänga det i papperskorgen och såna grejer men det, vi misslyckas ju ibland och då får vi ju köra med sopmaskiner, och ibland handsopa. Det gamla traditionella med att tömma papperskorgar och allting. Så att det, det är väl de

metoderna vi arbetar med. Det är liksom synas och höras. Och sen då så får vi ta det som blir över då med maskiner och så.

De traditionella lösningarna blir således något som tas till när andra åtgärder misslyckats. Samtidigt lyfter B hur fler papperskorgar kan ha så väl positiv som negativ effekt beroende på var de placeras. Med detta menar B att fler papperskorgar i vissa fall leder till mindre nedskräpning på en plats men att hen även har exempel på platser där det har varit ett stort problem med nedskräpning trots soptunnor och att detta problem försvunnit när tunnorna har tagits bort. Dessutom menar B att de i vissa fall blir tvungna att ta bort papperskorgar på grund av rättproblem och liknande. B menar även att företag och fastighetsägare kan ta ett större ansvar, vilket B uttrycker i följande citat;

Men jag hade ju önskat att det var mer fastighetsägaren som kunde ställa ut papperskorgar. Runt sina fastigheter, på alla ställen. Istället för att vi ska ta allt ansvar.

B menar således att tillgång till papperskorgar kan minska nedskräpningen och därför har hen lånat ut papperskorgar och askkoppar till olika aktörer där hen efter skräpmätningar uppmärksammat att det finns ett problem med nedskräpning. B menar på så sätt att det ska vara lätt att göra rätt. Denna representation stämmer under temat 'infrastruktur och städrutiner'. Slutligen lyfter B även en förpackningskritisk inställning som anspelar på temat 'motverka avfallsgenerering' då hen menar att;

[...] det är ju en förpackning oftast som blir skräp, jag menar du slänger ju inte glassen på backen utan du slänger ju pappret om du slänger någonting.

Vidare säger hen att;

Det bästa är ju egentligen om inte skräp uppstår. Och tänker man på så mycket skräp man får med sig liksom när man får med sig en produkt så... och kan man minimera det så kan vi spara på naturtillgångar och allting, plus att det blir renare på köpet.

Sammanfattningsvis är den dominanta problemrepresentationen i intervjun med B att den nedskräpande individen måste förändras och fokus ligger på normer, attityder och beteenden samt hur dessa påverkas. Vidare finns vissa inslag av att andra infrastrukturella lösningar skulle kunna ge goda resultat. B visar slutligen på en konsumtionskritisk vinkling då hen pratar om att minska den totala avfallsmängden genom att minska engångsartiklar och förpackningar.

> HUR REPRESENTERAS SUBJEKT AV B?

B:s subjektsrepresentation bygger i stor utsträckning på den nedskräpande individens normer och attityd som problemet, det är individen som har ansvar för nedskräpningen. Representationen av subjektets ansvar syns i följande citat;

Folk säger det, stan städar. Men .. alla måste ju ta sitt ansvar så. Och de flesta gör ju det, och jag tror inte man löser problemet med att städa... alltså visst pengar kan ju lösa en viss del. Men jag tror att man får ett mer effektivt resultat med att ändra attityder.

Attityder och attitydförändring framhävs här som svaret på nedskräpning. Detta leder in på nästa citat där B pratar om orsaker till nedskräpningen.

Folk är lata och ibland så kan det ske av misstag. Till exempel om du rycker upp nycklarna ur fickan och så får du med ett papper och så märker du inte att pappret hamnar på gatan, lata... det, att det inte finns någon papperskorg i närheten... det finns så mycket [...] men vi gjorde faktiskt när vi hade de där stora tavlorna med basketmålen²¹ så gick vi faktiskt ut och frågade varför folk beter sig som de beter sig. [...] när man pratar med rökare så är det liksom att det är okej att slänga fimpen på backen.

Citatet öppnar för att det finns olika orsaker till nedskräpningen, bland annat tillgång till sopkärl och att nedskräpningen sker av misstag. Samtidigt läggs tyngdpunkten i förklaringen av orsaken till den nedskräpning som faktiskt sker vid individens lathet eller ovilja att göra rätt. I detta ska inflikas att B inte anser att detta är en generell inställning utan hen menar att majoriteten gör 'rätt', så detta gäller de som anses ha fel beteende. I tidigare citat har det även framgått hur normer och olika miljöindikatorer, så som en redan skräpig miljö, påverkar individens tendens att skräpa ned eller inte. Individens autonomitet kan därav delvis sägas vara begränsad. Individen följer det som andra gör utan tydlig eftertanke. Detta motsägs dock av tidigare nämnt citat som pekar på lathet där nedskräpningen snarare antas ske med visst uppsåt. Sammanfattningsvis är det således även i denna intervju den nedskräpande individen som är subjektet som ska omvandlas till ett icke-nedskräpande subjekt genom olika attityd- och beteendeförändringar.

²¹ Som en del i en attitydkampanj satte B upp skyltar med bland annat basketmål över askkoppar för att uppmuntra fler att slänga sina fimpar i askkopparna.

5.2.3 INTERVJUPERSON C – STADSDELSFÖRVALTNINGEN (SDF)

Intervjuperson C arbetar för Angered SDF som chef för trygghetssamordningen. I denna roll ingår att arbeta med övergripande mål rörande tryggheten i Angered. Dels arbetar C operativt i samarbete med socialtjänsten och polisen för att samordna det brottsförebyggandearbetet och dels arbetar hen med lokal områdesutveckling genom att samordna olika samverkansgrupper. Inom det senare faller även nedskräpning där hen fokuserar på brottsförebyggande och trygghetsarbete kopplat till nedskräpning.²²

> HUR REPRESENTERAS PROBLEMET MED NEDSKRÄPNING AV C?

Intervjuperson C:s representation av nedskräpning är starkt kopplat till brottsförebyggande arbete. I detta läggs fokus återkommande på individen och hur den ska fostras till ett icke-nedskräpande beteende. Således menar C att det främst handlar om en avsaknad av vanor rörande avfallshantering vilket syns i följande citat;

Men om det är det [skräpigare i Angered än på andra platser] så tror jag en förklaring skulle kunna vara att man inte har en vana, att man inte är fostrad i att vara noga med skräp [...]. Man är inte fostrad i att ta ansvar för sitt eget skräp. Det finns inte en vana att tänka på det sättet. Mina föräldrar sa till exempel till mig när man var ute i skogen att man ska ta med sig mer skräp hem än man hade med sig ut.

Lösningförslagen som följer på denna representation är bland annat ökad information men även att ställa mer krav. Som svar på frågan om vilka lösningar C ser som möjliga svarade hen;

Ja men jag tror det att det behövs många olika delar [...] Det är ju bara att gå till sig själv, [...], ibland gör man det lätta, de lätta valen. Så kanske att man skulle behöva ställa större krav på människor, men jag tror att man också behöver informera mera. [...] För jag tror inte bara det handlar om okunskap, jag tror inte bara det handlar om att man skiter i det, även om jag tror att en del av det kanske handlar om att man inte riktigt orkar, jag menar om det är så att man inte har mat på bordet så kanske det inte är kompostering som man vill lägga energi på. Men sen tror jag också det handlar om en ren vana, man gör som sina föräldrar. [...]. Så det handlar ju också om att bryta ovanor. Och sen tänker jag att man behöver tänka på ett annat sätt med städning, att det är viktigare med städning i de här områdena.

²² Enligt C:s egen beskrivning av sina arbetsuppgifter och roll i Angered.

Dels läggs alltså ansvaret för nedskräpningen på individen vilket medför att C berör temat 'attityd och beteendeförändring genom information/kunskap' där även vanor kan inkluderas. Hur dessa vanor ska brytas specificerar inte C men hen pratar återkommande om att mer information i olika former måste till. Informationen kan enligt C ske på olika sätt, helst inte via papper i brevlådan utan genom personlig kommunikation. Påverkan kan även ske genom att barnen, i likhet med tidigare representationer, lär sig i skolan om nedskräpning för att på så sätt fostra en generation till ansvarstagande subjekt vilket även kan sprida sig till föräldrarna. För att informationen ska ske på rätt sätt efterfrågar C en form av probleminventering. Hen menar även att flera delar av avfallshantering kräver ett visst engagemang vilket kan byggas genom att information och kunskap kan öka motivationen. Dels uppmärksammar C även en ny aspekt, nämligen invånarnas socioekonomiska utsatthet som en bidragande orsak till att individer skräpar ner. Denna utsatthet menar C gör att individerna har mindre energi till att lägga tid på avfallshantering, vilket lyftes i föregående citat, samt gör dem mer känsliga för nedskräpning och andra faktorer som gör att området kan uppfattas som mindre omhändertaget, C uttrycker det på följande sätt;

Och människor som har en låg tillit till samhället är mer känsliga för områden som är nedgångna, och skräpiga eller trasiga, [...] man tolkar skräp och sånt där som att man får en bekräftelse på att samhället inte bryr sig om en, samhället bryr sig inte om de här områdena. Medan människor som bor i socioekonomiskt starka områden kanske inte tolkar skräp och nedgångna områden som att det är skräp och nedgångna områden [utan] att det är tråkigt och ser trist ut och att det behöver vi göra någonting åt [...]. Jag tror att man är mer känslig för [skräp] i de här områdena. Och att det är viktigare att det är fint [...]

C framhäver därför att det ställs högre krav på myndigheter i socioekonomiskt utsatta områden. Dels genom att en ökad städning kanske krävs för att motverka att området uppfattas som nedprioriterat. C menar med detta att det kan vara legitimerat att lägga mer resurser på städning i socioekonomiskt utsatta områden för att öka tilliten och känslan av omhändertagande här, även om nedskräpningen inte nödvändigtvis är högre. Dels menar C även att mer resurser måste till för att lära individer hur avfallshantering går till i Sverige då en hög andel av de bosatta i Angered är nyanlända. Den senare representationen återfinns i följande citat;

[Den höga inflyttningen av nyanlända] gör ju också att man, att det är här i Angered man behöver lära sig om till exempel kompostering och ... hur det funkar med sopsortering i Sverige och så. Vilket gör att det ställer högre krav tänker jag på offentliga verksamheter där man har en stor del av befolkningen som inte har med sig den här kunskapen från

början. [...] Alltså vi har en stor befolkning [...] som är socioekonomiskt utsatta. [...] om man tänker sig en behovstrappa så har de behov på ganska grundläggande nivå kanske, en stor del.

Återigen ligger fokus på en ökad kunskap hos invånarna men samtidigt efterfrågas även andra aktörers engagemang. För att tackla problemet med nedskräpning menar C att det krävs ett samarbete mellan samtliga aktörer i Angered, vilket öppnar för ett delvis nytt tema, nämligen 'samarbete och ansvar' som syns i följande citat;

När det gäller städningen så är det så tydligt kopplat till vilka resurser man har. Så att där handlar det ju mer om att påkalla problem och få andra att ta tag i det.

[...] men sen tror jag också att det handlar om det här med att man behöver kanske någon som är ansvarig för ett helt område. Man behöver liksom ha ett gemensamt avtal kring städning. Sen tror jag också att vi behöver prata om det i de här områdena. Jag tror också, jag vet att bostadsbolagen i alla fall de kommunala bostadsbolagen tar ju ett ansvar där de liksom har såna här komposteringsinformation, och de har den här typen av information. Men det räcker ju kanske inte då utan vi behöver kanske snäppa upp det ytterligare och försöka verkligen få människor att känna det här ansvaret.

I viss mån berör C även hur vissa infrastrukturella förändringar kan påverka nedskräpningen och uppger återkommande att hen inte vet hur situationen ser ut för de boende men att hen antar att det är samma som i andra områden. Störst vikt läggs i C:s representation på hur människors vanor ska förändras där det huvudsakliga fokus ligger på information och kunskapshöjande insatser/kampanjer. Dessutom berör C i stor utsträckning hur städrutiner har en central roll vilket gör att C:s representation även hamnar under temat 'infrastruktur och städrutiner', med fokus på det senare. För att tackla problemets komplexitet efterfrågar C ett gemensamt ansvar för nedskräpningen där flertalet aktörer samarbetar. Därav blir 'samarbete och ansvar' för att samordna resurser och insatser ett framträdande tema.

> HUR REPRESENTERAS SUBJEKT AV C?

C:s representation av subjekt lägger, som tidigare synliggjorts, fokus på individen, dess vanor, ovanor, kunskap, motivation, situation, socioekonomiska status etcetera. Samtidigt som individen utmålas som ansvarig för problemet ses orsaken även ligga i individens privata förutsättningar och motivation. C visar på en förståelse för att en stor andel av de boende är resurssvaga. Samtidigt menar hen att vissa krav ändå måste ställas på de boende för att dessa ska nå det önskvärda 'rätta' beteendet. C uttrycker sig på följande sätt om ansvarsfördelningen;

Ja alltså, [ansvarig för] nedskräpningen är ju den som skräpar ner antar jag. Men vi har ju ett ansvar också att städa. Och i Göteborgs stad är det ju det som är problemet att det är ett gemensamt ansvar, man har ansvar för sin egen yta. Och just ett sånt område som Angered C så kan det ju vara, det är ju en 10 aktörer tror jag, minst, som är ansvariga för centrum. Så att jag menar, det är ju väldigt svårt, utan det krävs ju att man tar ett gemensamt grepp, gemensam överenskommelse.

Så trots att nedskräparen ses som den skyldige så ser C hur de som aktörer har ett gemensamt ansvar att underhålla och städa de egna ytorna. C menar dessutom, som tidigare nämnts, att det kan krävas extra mycket fokus i ett område som Angered, vilket motiveras på följande sätt;

[...] men att skapa ett jämlikt Göteborg innebär ju, det försöker vi påtala härifrån att det innebär ju inte att man ska göra samma saker över hela Göteborg utan det innebär ju att resultatet ska bli samma. Och det innebär kanske att man behöver jobba mer med de här frågorna i de här områdena. Det handlar inte om att folk är dumma eller ... utan det är sånt där som kommer ganska naturligt, eller som måste komma ganska naturligt. Och jag tror att [...] hur man hanterar skräp [...] handlar väl mycket [om] både att det ska finnas möjlighet till att göra det men också att man måste känna [och] man måste göra det där lilla extra. För att det är väl det man gör då, när man liksom komposterar och sorterar och återvinner, det kräver ju lite mer av en och då måste man ju vilja det och förstå varför.

Invånarna ska således fostras till miljövänliga, icke-nedskräpande subjekt genom att de får en förståelse för varför och hur de ska hantera sitt avfall. Dessutom menar C att extra insatser krävs i just dessa områden då det finns en risk att de bland invånarna uppfattas som nedprioriterade vilket internaliseras så att de uppfattar sig själva likvärdigt med området. Individernas socioekonomiska situation anses även den påverka tid och motivation till att engagera sig i sitt avfall. C framskriver således subjekten som resurssvagare än i andra områden och hen ser detta som en bakgrund till problematiken vilket motiverar att fler aktörer involveras i hanteringen av avfall. Samtidigt är det dock i slutändan individen som ses som ansvarig och att dennes vanor och beteende är det som bör förändras.

5.2.4 INTERVJUPERSON D – POSEIDON

Intervjuperson D är anställd som miljövård på fastighetsbolaget Poseidon som är verksamma främst i området Hjällbo i Angered. Som miljövård ansvarar D för utomhusmiljön kring

fastigheterna. I detta arbete ingår bland annat trädgårdsskötsel men även avfallshantering och nedskräpning.²³

> HUR REPRESENTERAS PROBLEMET MED NEDSKRÄPNING AV D?

Intervjuperson D:s problemrepresentation består av tre huvudspår. I likhet med tidigare intervjuer lyfts individens ansvar som en viktig pusselbit till minskad nedskräpning. Här är det information genom dörrknackning och informationsblad som ses som de främsta lösningarna. Målsättningen i detta är att förändra individernas beteende genom att attityden förändras. Detta syns i följande citat som är ett svar på frågan om de tillämpar metoder för att ta in de boendes åsikter;

Nej, det är ju inte mer än att vi frågar när vi har olika träffar eller när vi träffar dem ute på gårdarna. Och vad tycker du, vill du sortera, alla vill ju inte sortera och vi kan ju inte tvinga dem heller. Men... mycket snack om miljön är det ju, och försöka få dem att förstå. [...] men ibland, det känns lite grann så att ”det där är inte viktigt, mitt boende är viktigare”. Och det är det vi måste försöka få dem att tänka på annat liksom.

I detta citat lyfter D dels hur olika information kan påverka hur individen prioriterar och att Poseidon på så sätt vill jobba för att påverka bakomliggande värderingar vilket passar in under temat ’attityd och beteendeförändring genom information/kunskap’. Dels öppnar D även för att individernas åsikter och vanor tas in och lyssnas till. En liknande aspekt lyfts i följande citat;

Och sen att inkasten är lite för små. De tar gärna stora säckar och samlar på sig på balkongen och så där. Men hade folk bara gått ut och börjat sortera då blir ju restavfallet mycket mindre, själva påsen. Och då är det mycket lättare att stoppa ner den [...] Och vi har haft lite kampanjer här, matavfallskampanj, hade hela Poseidon och vi har haft en egen dörrknackningskampanj som handlade om avfall.

Här lyfts hur Poseidon kan anpassa sina avfallskärl för att matcha de boendes vanor samtidigt som de även strävar efter att förändra delar av dessa vanor genom information till de boende. Informationens syfte är att visa hur det eftersträlvade beteendet uppnås och då påverka i en viss riktning men samtidigt ges utrymme för en viss dialog där de boende får möjlighet att framföra sina åsikter och iakttagelser. Ytterligare en viktig aspekt som D framför är att de lösningar som genomförs samt vilka möjligheter som finns måste kommuniceras till de boende. På frågan om hur de informerar och vilken typ av information de ger svarar D;

²³ Enligt D:s egen beskrivning av sina arbetsuppgifter och roll i Hjällbo, Angered.

Nu har det vart matavfallet, vi ska få ut matavfallet från restavfallet till exempel. Och då har vi knackat dörr bara om detta. Vet ni om att... och det finns bruna påsar, ni kan hämta det där och där lägger ni det. Och har ni ingen nyckel så gå dit och lite så

Här visas hur de boende informeras om vilka förutsättningar de har för att uppnå 'rätt' beteende. Ett delat ansvar är något som återfinns då D lyfter hur de tar till en hårdare taktik för att förändra beteende genom bötfällning men att en sådan ingång inte är möjlig om inte rätt förutsättningar för avfallshantering ges till de boende vilket återspeglar så väl tema 'attityd- och beteendeförändring genom bestraffning' som 'infrastruktur och städrutiner'. Denna kombination av representationer återfinns i följande citat;

Och sen jobbar vi också mycket med bötfällning²⁴. [...] Ja men folk förstår att skräpar jag ner så kan jag få böter och ryktet sprids [...] Alla har sina problem. Det är därför jag säger det, vi är inte unika. Men vi är ju väldigt unika om vi inte skapar förutsättningar. Ja men har de inga förutsättningar ja då kan vi ju gnälla hur mycket vi vill att det är mycket sopor och sådär.

Ett centralt fokus, som D återkommer till är på detta sätt hur rätt förutsättningar måste ges till de boende så att de har en möjlighet att göra sig av med sitt avfall på ett 'korrekt' sätt. Bland annat lyfter hen hur de måste erbjuda containrar eller grovsoprum till de boende innan de kan kräva att de boende använder dessa. Här syns hur D anser att Poseidon har ett ansvar gentemot de boende. Därav är det inte enbart de boende som anses ha ansvar för att soporna omhändertas, jag återkommer till detta när jag kommer in på subjektifieringar. Den avslutande aspekten som tas upp är konsumtion och avfallsgenerering, frågan om allt avfall verkligen är avfall vilket återspeglar temat 'motverka avfallsgenerering'. Denna ingång syns i följande citat;

Hyresgästerna [har huvudansvar] såklart, det är ju deras konsumtion. Och sen har vi ju en skyldighet som bostadsbolag att skapa förutsättningar... för dem och sortera och bli av med sitt grovavfall samtidigt informera om att vi har en secondhandbutik, istället för att slänga det kanske man kan skänka det och vill man slänga oftare egentligen så kan man ju åka ner till Alelyckan i Slottsparken [...].

Kopplingen mellan konsumtion, avfall och nedskräpning görs tydlig i detta citat samtidigt berörs även vilket ansvar de olika aktörerna, Poseidon och de boende, har gentemot varandra. Sammanfattningsvis består Poseidons problemrepresentation av information, för att påverka

²⁴ Poseidon arbetar, enligt D, aktivt med att försöka ta reda på vem som har skräpat ner om det är större skräp som soppåsar eller möbler. Detta sker bland annat genom att de letar efter namn bland soporna eller tar in tips från andra boende. Om de får reda på vem som är skyldig bötfälls denne.

invånarnas attityd och beteende, förutsättningar, för att invånarna ska ha möjlighet att enkelt göra 'rätt' samt åtgärder mot konsumtion. Än tydligare blir kombinationen av dessa tre i följande citat;

För det handlar ju om konsumtion. Jag menar vi gnäller om att det är mycket skräp, men åker till Ullared²⁵ så att de handlar mer och det är lite sådär dubbelmoral, så det är borttaget nu. Men jag tror skapa förutsättningar och pumpa information, [...], lite varför ska vi få ut matavfall. Ja men då kan man visa en bild på en buss, den som tar dig på morgonen, ja men då är det på grund av detta. Lite mer bilder och göra det så enkelt som möjligt.

Slutligen värderar Poseidon kommunikationen med de boende för att skapa förutsättningar för att se vilka behov som finns och hur dessa kan tillmötesgå.

> HUR REPRESENTERAS SUBJEKT AV D?

D:s representation innehåller inte en lika tydlig subjektifiering av den nedskräpande invånaren som de tidigare intervjuerna. Samtidigt beskrivs de boende ha ett aktivt val att skräpa ner eller inte. Subjektrepresentationen syns i följande citat;

[Nedskräpning är ett problem f]ör hyresgästerna. Det är ju de som får gå i det. Vi jobbar 7-16, sen går vi hem. Vill de skräpa ner efteråt så är det ju de som får gå i det tyvärr.

Här lyfter D att det är de boende som får ta konsekvensen av nedskräpningen men att det samtidigt är deras eget ansvar om nedskräpning uppstår. Problemet kopplas på så sätt tydligt till de boende medan Poseidons ansvar slutar då de går hem för dagen. En vidareutveckling ses sedan i hur D anar en förändring mot andra attityder som ligger närmare den eftersträlvade icke-nedskräpande individen. D menar att "folk accepterar inte [nedskräpning] på samma sätt som de har gjort förut utan de vågar faktiskt säga ifrån. Inte alla, men många". Invånarna tar då inte enbart ansvar för sig själva, utan även för andras nedskräpande beteende. Samtidigt som subjektet utmålas som en del av problemet så finns en underton av ett delat ansvar. Detta syns bland annat då D pekar på trångboddhet som en del av problemet då avfallsanläggningarna var planerade för färre hyresgäster än de som bor i fastigheterna idag. Hen uttrycker det på följande sätt;

[...] förr så kanske man räknade ut då att är det 400 hyresgäster så ska de här molokarna²⁶ räcka till 400 hyresgäster, men nu så kanske det är 500 hyresgäster, det är 100 mer och det

²⁵Tidigare erbjöds boende i Poseidons fastigheter gemensamma resor till Ullared, detta har nu tagits bort.

²⁶Molok är, enligt D, en form av sopbehållare för hushållsavfall som är delvis nedgrävda i marken.

blir ju skillnad i avfallet också. Och då kanske vi måste se över det och då gör vi fler molokar eller hur gör vi [...], lite så tror jag.

Så samtidigt som problemet beskrivs som fler individer än det var planerat så ser D den spontana lösningen som att sätta dit fler avfallskärl och därmed anpassa sig till de individer som bor på området. Citatet är en representation av D:s subjektbeskrivning och ansvarsfördelning. Här ses det som Poseidons ansvar att anpassa sig till de boendes vanor och behov för att underlätta avfallshanteringen. Samtidigt genomförs visst påverkansarbete för att styra individerna mot ett miljövänligare beteende och då skapa grönare subjekt. I Poseidons problemrepresentation utmålas subjekten därav dels som en ägare av frågan, nedskräpningen ses som ett problem för de boende som därmed ska lösas för och tillsammans med de boende, dels som ansvariga för nedskräpningen.

6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

I DETTA KAPITEL KOPPLAS DET INSAMLADE RESULTATET FRÅN INTERVJUERNA SAMMAN MED TEXTANALYSEN SAMT TEORI OCH BAKGRUND. INLEDNINGSVIS ANALYSERAS SAMTLIGA DELAR AV DET EMPIRISKA MATERIALET UTIFRÅN UPPSATSENS FRÅGESTÄLLNINGAR VARPÅ RESULTATET AV VARJE SAMMANFATTAS UNDER EN EGEN RUBRIK. DÄREFTER FÖLJER EN DISKUSSION BASERAD PÅ FORSKNINGRESULTATET SOM ÅTERKOPPLAR TILL UPPSATSENS SYFTE, NÄMLIGEN "ATT BIDRA TILL ATT FLER PERSPEKTIV INKLUDERAS VID UTFORMANDET AV POLICYS MOT NEDSKRÄPNING". DISKUSSIONEN ÄR SÅLEDES FRIARE OCH HAR EN MER ARGUMENTERANDE INGÅNG ÄN UPPSATSENS ÖVRIGA DELAR.

6.1 GEMENSAM ANALYS

TABELL 1. UNDER FÖLJER EN SAMMANSTÄLLNING AV RESULTATET UTIFRÅN DE FEM TEMAN SOM ÅTERFUNNITS I DET EMPIRISKA MATERIALET SAMT MIN ANPASSNING AV WPR-METODENS FRÅGOR.

	<i>Attityd och beteende- förändring genom information/ kunskap</i>	<i>Attityd och beteende- förändring genom bestraffning</i>	<i>Infrastruktur och städrutiner</i>	<i>Motverka avfallsgenerering</i>	<i>Samarbete och ansvar</i>
<i>Vilka aktörer visar på denna representation?</i>²⁷	Nationella handlingsplanen Intervjuperson A – Park- och Naturförvaltningen Intervjuperson B – Trafikkontoret Intervjuperson C – SDF Intervjuperson D – Poseidon	Intervjuperson B – Trafikkontoret Intervjuperson D – Poseidon	Nationella handlingsplanen Intervjuperson A – Park- och Naturförvaltningen (Intervjuperson B – Trafikkontoret) (Intervjuperson C – SDF) Intervjuperson D – Poseidon	(Nationella handlingsplanen) (Intervjuperson A – Park- och Naturförvaltningen) Intervjuperson B – Trafikkontoret Intervjuperson D – Poseidon	(Nationella handlingsplanen) (Intervjuperson A – Park- och Naturförvaltningen) (Intervjuperson B – Trafikkontoret) Intervjuperson C – SDF (Intervjuperson D – Poseidon)
<i>Exempel på lösningsförslag</i>	- Informationskampanjer - Utbildning till barn/unga - Skräpplockar-aktiviteter	- Böter - Förbud - Polisenärvaro	- Synliga papperskorgar och askkoppar - Möjlighet till sortering - Grovsoprum eller containrar	- Motverka användandet av engångsartiklar - Minimera förpackningar - Fixotek och secondhand	- Ta gemensamt ansvar - Påkalla problemet - Få andra att ta sitt ansvar

²⁷ Vissa aktörer placeras inom parentes för att markera en svag representation av temat.

	<ul style="list-style-type: none"> - Personlig kommunikation via t.ex. dörrknackning - Hålla koll - Nudging 		<ul style="list-style-type: none"> - Ökad städfrekvens 	<ul style="list-style-type: none"> - Minska konsumtionen 	<ul style="list-style-type: none"> - Samarbeta med de boende
<p>Diskursiva effekter</p> <p><i>Hur representeras problemet?</i></p>	<p>Problemet representeras som fel attityd/ beteende/ vanor/ normer hos invånare</p>	<p>Problemet representeras som fel attityd/ beteende/ vanor/ normer hos invånare</p>	<p>Problemet representeras som otillräcklig infrastruktur/ städning</p>	<p>Problemet representeras som överkonsumtion eller onödig förpackning</p>	<p>Problemet representeras som en bristande organisering/ engagemang kring nedskräpning</p>
<p><i>Vad anses orsaka uppkomsten av problemet?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nedskräpande normer och attityder hos invånare 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedskräpande normer och attityder hos invånare - Ingen konsekvens på ett 'felaktigt' beteende 	<ul style="list-style-type: none"> - Inte tillgängliga sopkärl - Inte städat - Vind och skadedjur som drar upp/med skräp ur soptunnor och liknande 	<ul style="list-style-type: none"> - Konsumtion och förpackningar 	<ul style="list-style-type: none"> - Komplex ansvarsstruktur
<p>Subjektifierings effekter</p> <p><i>På vem läggs ansvaret för problemet?</i></p>	<p>Ansvaret läggs på individen – det är individens val att skräpa ner eller inte.</p>	<p>Ansvaret läggs på individen – det är individens val att skräpa ner eller inte. Även på polisen eller annan aktör att dela ut bestraffning och övervaka</p>	<p>Ansvaret läggs på aktörer som ansvarar för att sätta ut sopkärl samt ansvariga för renhållning</p>	<p>Ansvaret läggs på individens konsumtion men även på företag och säljare i att minska förpackningar och engångsartiklar</p>	<p>Ansvaret ses som gemensamt mellan aktörer som arbetar med avfall alternativt som någon annan aktörs som inte gör det som förväntas</p>

(Egen gestaltning)

6.1.1 HUR ÄR NEDSKRÄPNINGSPROBLEMATIKEN REPRESENTERAD BLAND AKTÖRER INVOLVERADE I ARBETET MOT NEDSKRÄPNING I ANGERED OCH VAD LÄMNAR DENNA PROBLEMREPRESENTATION OPROBLEMATISERAT?

1. DISKURSIVA EFFEKTER:

A. VILKEN ÄR DEN DOMINANTA REPRESENTATIONEN I INTERVJUER OCH TEXT?

Vid analysen av det empiriska materialet har fem teman identifierats, 'attityd- och beteendeförändring genom information/kunskap', 'attityd- och beteendeförändring genom bestraffning', 'infrastruktur och städrutiner', 'samarbete och ansvar' samt 'motverka avfallsgenerering'. Som går att utläsa av tabellen så har två teman återkommit i någon mån hos samtliga representationer, 'attityd- och beteendeförändring genom information/kunskap' samt 'infrastruktur och städrutiner'. Den dominerande representationen av problemet kan sägas vara attityd och beteende då det är den som får huvudfokus av de flesta aktörerna. Representationen stämmer även med den huvudsakliga forskning som bedrivs på området och som syftar till att undersöka just attityd och beteende kopplat till nedskräpning. Samtidigt läggs det i resultatet vikt även vid 'infrastruktur och städrutiner'. Det teman som berörs i minst omfattning är 'motverka avfallsgenerering'. Temat nämns enbart i förbigående av de flesta aktörer och inte som något de själva arbetar aktivt med.

B. VAD ANSES ORSAKA UPPKOMSTEN AV PROBLEMET?

Orsaken till problemet ses därav återkommande som en nedskräpande attityd/beteende/norm/vana hos invånarna. Därefter nämns även saknad av rätt förutsättningar eller infrastruktur samt tillräcklig städning som en orsak till nedskräpningen. Bland annat i intervjuperson D:s, Poseidons, representation syns ett undantag från detta då hen inkluderar konsumtion som en del i deras information och därmed kan sägas ha, åtminstone delvis, inkluderat konsumtion som orsak till nedskräpning. Även intervjuperson B, från Trafikkontoret, visar på en liknande representation i sin kritik mot engångsartiklar och förpackningar. På liknande sätt har 'samarbete och ansvar' inkluderats i intervjuperson C, SDF:s representation då de arbetar samordnande och efterfrågar just ett gemensamt ansvar kring frågan vilket föranleder att bristande samarbete kan ses som en bidragande orsak utifrån C:s problemrepresentation.

C. VILKA TYSTNADER FINNS I REPRESENTATIONEN?

I stor utsträckning lämnas alltså avfallets uppkomst oproblematiserat vilket blir en tystnad i representationen. Även hos de aktörer som lyfter konsumtion som problematiskt går de sällan längre än att poängtera detta faktum. Den egna möjligheten till påverkan i frågan berörs inte, förutom som tidigare nämnts, av intervjuperson D från Poseidon som menar att de ändrat sina rutiner för att motverka konsumtion. Här tåls att sägas att de olika aktörerna troligen har olika möjlighet och legitimitet till att påverka i och med deras varierande roll i stadsdelen. Ytterligare ett tema som berörs i begränsad utsträckning är ansvarsfördelningen. Ansvar för avfallshantering och nedskräpning faller på en mängd olika aktörer utan tydlig samverkan sinsemellan. Varje aktör har därav sin enskilda plan för att motverka nedskräpning utan att denna samordnas med övriga aktörer. Samtidigt har ett sådant samarbete förespråkats av bland annat intervjuperson A, Park- och Naturförvaltningen, då det underlättar hanteringen om samtliga aktörer inkluderas. Denna aspekt lyfts även uttryckligen i den nationella handlingsplanen mot nedskräpning (Naturvårdsverket, 2013) och av intervjuperson C från SDF. Slutligen är även de boendes åsikter och situation en tystnad hos de flesta representationer.

D. KAN PROBLEMET SES PÅ UR ANDRA PERSPEKTIV?

Ytterligare ett perspektiv som kan inkluderas är de boendes representation. Flertalet av aktörerna berör hur det kan vara svårt att få in de boendes åsikter, försök till detta lyfts bland annat av intervjuperson A, från Park- och Naturförvaltningen samt intervjuperson D från Poseidon. Det främsta hindret som berörs är språkliga då Angered är ett område där många språk används och alla inte kan uttrycka sig fritt på svenska. Ett perspektiv som intervjuperson C lyfter är hur de boendes socioekonomiska situation kan påverka deras förmåga att agera. Detta perspektiv är frånvarande i övrigas representation samtidigt som lokala förutsättningar med all sannolikhet påverkar agensen hos de enskilda individerna.

6.1.2 VILKA SUBJEKT SKAPAS INOM DENNA REPRESENTATION?

1. SUBJEKTIFIERANDE EFFEKTER

A. PÅ VEM ELLER VAD LÄGGS ANSVARET FÖR PROBLEMET MED NEDSKRÄPNING?

Ansvar för nedskräpningen läggs i huvudsak hos den enskilde individen som själv väljer om den ska skräpa ner eller ej. Samtidigt berör flera aktörer hur olika infrastrukturella åtgärder och ändrade städrutiner är en del av lösningsförslagen samt hur andra aspekter, så som nedskräpning

orsakad av fåglar och vind, kan hanteras. Därav är det inte enbart individens beteende som ses som ett problem utan vissa delar tycks även ligga utanför deras kontroll. Vid flera tillfällen tillämpas dock även de infrastrukturella åtgärderna tillsynes i syfte att styra individers beteende vilket därav åter lägger ansvaret på individen. Denna representation syns bland annat tydligt hos intervjuperson B som lägger huvuddelen av sitt fokus på hur normer och attityder ska förändras. En avvikelse från framställningen ses bland annat i den nationella handlingsplanen (Naturvårdsverket, 2013) där författarna uttryckligen pekar på hur rätt förutsättningar måste ges till individen. Samtidigt pekar rapporten tydligt på hur det ytterst är individen som ansvarar för nedskräpningen. På samma sätt pekar intervjuperson D från Poseidon på hur individen har det yttersta ansvaret, då det i slutändan är deras skräp. Samtidigt framskriver hen dock hur de har ett ansvar att ge de förutsättningar som krävs samt att dessa ska anpassas till de boende, snarare än tvärtom. I intervjuperson D:s representation är det alltså tydligare ett gemensamt ansvar som lyfts vilket medför att informationsspridningen som beskrivs inte är skuldbeläggande utan snarare syftar till att medvetandegöra olika aspekter. I intervjuperson C:s, SDF, representation antas ett delat ansvar mellan samtliga aktörer, de ska arbeta gemensamt för att motverka nedskräpningen. Återigen är det dock fokus på hur nedskräparen ska förändras till att inte skräpa ner, vilket ytterst utmålar individen som problemet.

B. VILKA EGENSKAPER SES SOM ÖNSKVÄRDA RESPEKTIVE ICKE-ÖNSKVÄRDA?

I intervjuerna, exempelvis hos intervjuperson A från Park- och Naturförvaltningen, identifieras en binär åtskillnad mellan den icke-nedskräpande och den nedskräpande, den ansvarstagande och den ansvarslöse. Den ena, icke nedskräpande, individen är den som eftersträvas och ges en högre hierarkisk position medan den nedskräpande ska motverkas och då ges en lägre position. Att lära sig att inte skräpa ner vävs hos vissa representationer även in i en större kontext av att ta hand om sin närmiljö och lära sig om hållbarhet vilket kan tyda på ett strävande efter att skapa ett grönt subjekt, eller gröna medborgare så som beskrivs tidigare i detta arbete under rubriken **3.3.2 SUBJEKTSREPRESENTATION**. Denna representation av subjekt syns bland annat i intervjuperson B:s representation då hen pekar på hur en minskad användning av engångsartiklar även sparar på naturtillgångar.

De egenskaper som ses som icke önskvärda är alltså nedskräpande beteenden och attityder. Problemrepresentationerna grundar sig således i att motverka dessa beteenden för att åstadkomma en påverkan på invånarna så att dessa inte skräpar ner. De önskvärda egenskaperna är följaktligen ansvarstagande och inte nedskräpande beteenden.

6.1.3 VILKEN MAKTRELATION SKAPAR DENNA REPRESENTATION AV LÖSNINGAR, PROBLEM OCH SUBJEKT?

Att ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna lyfts så begränsat skulle delvis kunna härledas till sättet som problemet är representerat hos majoriteten av aktörerna. Då ansvaret för nedskräpningen främst tillskrivs den enskilde individen uppmärksammas inte det egna ansvaret i samma utsträckning. Den av aktörerna som tydligast reflekterar över sitt eget ansvar gentemot invånarna är D från Poseidon där respondenten vid upprepade tillfällen påpekar att de måste ge rätt förutsättningar för de boende samt att de diskursivt visar på en vilja att anpassa sig till de boendes förutsättningar och önskemål. Även intervjuperson C från SDF lyfter ansvarsfrågan men då i huvudsak som ett sätt att förmå andra aktörer att agera och invånarnas representationer begränsas i C:s problematisering. Samtidigt bör uppmärksammas att de olika aktörernas olika roller troligtvis medför att de har olika förutsättningar att påverka och arbeta med olika delar. Exempelvis arbetar Poseidon tillsynes väldigt nära de boende, och har enbart ansvar för några begränsade områden medan SDF, och eventuellt även de andra aktörerna, har ansvar för många fler platser och har därmed inte nödvändigtvis samma möjlighet till dialog med invånarna. Därav hamnar representationen av lösningar vid upprepade tillfällen i en uppifrån och ner approach där individer ska styras till 'rätt' beteende. Detta blir som en form av biomakt då den genom uppmuntran och subtil styrning ämnar påverka hela populationen för att skapa de önskvärda icke-nedskräpande subjekten. I viss mån förespråkas även en form av disciplinär maktutövning då bötfällning efterfrågas som en form av bestraffning som ska disciplinärt förmå invånarna att följa det önskvärda beteendet. Genom att olika styrningar internaliseras i invånarna på sådant sätt att de identifierar sig med de representationer och subjektifieringar som tillskrivs dem skapas grunden för governmentaltitet. Governmentaltitetens styrning syns i samtliga representationer då aktörerna, genom att vara en förlängning av den offentliga makten, ämnar styra invånarna till ett eftersträvat beteende. Vidare visar ansvarsfördelningens komplexitet på hur dessa maktinstanser omringar invånarna där samtliga ämnar påverka deras beteende och vardag. Hur väl de lyckats med denna styrning syns i hur invånarna tillsynes accepterat denna subjektifiering och dels själva pekar på andras nedskräpande beteende som ett tecken på lathet och okunskap, dels även tillrättavisar varandra.

De diskursiva representationerna av problemet samt den kunskap som får ligga till grund för denna framställning påverkar de maktuttryck som styrningen resulterar i. Genom den nära sammanflätningen av makt och kunskap, där all makt är ett kunskapsanspråk och all kunskap är en form av maktanspråk, avgörs styrningen mot nedskräpning och de levda effekterna av

denna representation samt vilken kunskap denna grundar sig på. Detta kan förklara sambandet mellan lösningsförslag, subjektifieringar och problematiseringar. Då det upprepat är individernas beteenden som ses som det huvudsakliga problemet så är det även detta beteende som ska åtgärdas. Därav blir attityd- och beteendeförändring genom olika former av biomakt eller disciplinär makt en naturlig lösningsrepresentation. För Poseidon ser problematiseringen något annorlunda ut då de framskriver en bristande service som en del av problemet, samtidigt som de framskriver sig själva som delaktiga i ansvaret kring renhållning. Deras lösningsförslag har också fokus på att erbjuda en anpassad service till de boende så att deras vardag underlättas.

6.2 SAMMANFATTANDE DISKUSSION MED SLUTSATSER

Analysen av det empiriska materialet, textunderlaget samt intervjuerna synliggör tydliga likheter mellan de olika representationerna. Trots att sub-representationerna varierar något ligger grunden för den dominanta representationen hos samtliga aktörer i någon form av attityd och beteendeförändring i kombination med infrastrukturella åtgärder. Diskursen stämmer även med forskningsfältet i stort där mycket av den forskning som bedrivs, särskilt inom miljöpsykologi, riktar in sig på psykologiska aspekter av normer, vanor, attityder och beteende kopplat till nedskräpningen. Dessa aspekter är även det som lyfts av rapporter från bland andra Håll Sverige Rent. Därav är det inte heller förvånande att det är denna representation som dominerar hos de lokala aktörerna, än mindre då den nationella handlingsplanen, vilken ska ge vägledning till aktörer på ett lokalt plan, i stor utsträckning reproducerar samma problematisering.

Sammanfattningsvis är det alltså individernas attityder och beteende som ses som den bakomliggande orsaken till nedskräpningsproblematiken, samtidigt är de boendes inflytande över arbetet för att motverka nedskräpning begränsat. Problematiskt för en problemrepresentation som främst riktar in sig på subjektet som problemet är att resurser inte läggs på att undersöka och åtgärda andra aspekter av nedskräpningen, exempelvis de infrastrukturella behoven samt att anpassa dessa till de boendes önskemål. I viss mån finns ett infrastrukturellt perspektiv hos aktörerna, dock skulle detta arbete kunna utvecklas ytterligare då dialogen med de boende tycks ske förhållandevis sporadiskt. En förändring kan skönjas i och med det nya initiativet som berörs av intervjuperson A och B och som går ut på att genomföra samlade insatser mot nedskräpningen, vilket även efterfrågas av intervjuperson C och den nationella handlingsplanen. Den kampanj som beskrivs i intervjuerna innefattar bland annat olika städrutiner och infrastrukturella åtgärder för att motverka externa orsaker till

nedskräpning, så som råttor och fåglar samt vind som för med sig sopor. Samtidigt ligger tyngdpunkten vid en attityd- och beteendekampanj som ska påverka individerna i önskad riktning. Till viss del innefattas här en dialog med de boende för att identifiera attityder och någon mån även behov. Fokuset på individens beteende som problemet kvarstår dock och dialogen som föreslås tycks vara begränsad. Den form av inkludering som framförs är främst att finnas på plats och föra dialog i samband med olika aktiviteter

Vidare är invånarnas socioekonomiska ställning en av de tystnader som identifierades hos tre av respondenterna samt den nationella handlingsplanen. Den enskilde individens förutsättningar kan variera och avgöra vilka möjligheter i form av tid, ork och resurser som den boende kan lägga på avfallshantering. Har du exempelvis inte tillgång till en bil kan bortforsling av större avfall till återvinningscentraler, så som möbler, vara svårt och därmed begränsa individens handlingsutrymme om inga alternativa möjligheter ges. Dessutom kan individuella faktorer påverka invånarnas möjlighet till att tillgodogöra sig den information som ges om exempelvis hur och varför en slänger sitt avfall på en viss plats. Om fokus istället riktas mot de boende, vilka behov och önskemål de har, tillåts de vara delaktiga i processen vilket kan ge en ökad känsla av kontroll och inkludering. Hanteringen av nedskräpningen ses då inte heller enbart som en styrning av individerna utan kan även inkludera en rättighet som invånarna har, en rätt till ett rent område. En möjlig åtgärd för att underlätta att medborgarnas åsikter tas med i processen, så som vissa aktörer efterfrågar, är utformandet av en gemensam struktur och strategi för att samla in åsikter och behov. Likt vad intervjuperson B, från SDF lyfter kan en sådan åtgärd bli särskilt angelägen i Angered och liknande områden då språkliga och socioekonomiska hinder finns vilket gör att det eventuellt krävs mer resurser här än i andra stadsdelar där invånarna är beroende av färre språk.

En form av dialog tillämpas redan aktivt i någon utsträckning av Poseidon och andra bostadsbolag vilket möjliggör att ett mer omfattande samarbete öppnar för att de lokala aktörerna lär av varandra. Vikten av ett samarbete mellan samtliga aktörer på plats är något som lyfts i kampanjen och som en central faktor i tidigare rapporter och riktlinjer kring nedskräpning. För att uppnå en lyckad intervention lyfts att samtliga aktörer bör inkluderas och arbeta tillsammans. Detta hade även eventuellt kunnat spara resurser och fördelat dem dit där de behövs i och med att liknande åtgärder förespråkas och genomförs av samtliga. Utbytet av erfarenheter och kunskap hade underlättats och möjliggjort att varje aktör ansvarar för den del de är mest lämpade för samt att informationen till de boende hade gjorts mer enhetlig. Om även de boende kan inkluderas på ett sätt så att de blir delaktiga i utvecklingen av åtgärder ges större

möjlighet för att åtgärderna faktiskt sätts in där de behövs, det är trots allt de boende som bor och lever med 'problemet' vilket gör att de rimligtvis är de som är mest insatta i hur problemet ser ut, vad som är problematiskt etcetera. Åtminstone kan de bidra med en infallsvinkel som ingen av de andra aktörerna har, nämligen hur det faktiskt är att leva och mer specifikt hantera sitt avfall i Angered.

Ytterligare en tystnad, eller åtminstone en aspekt som lyfts relativt begränsat är avfallets uppkomst. Detta kan delvis koppla an till den generella avfallsdiskursen som, av Corvellec och Hultman (2012), identifierar två olika narrativ inom avfallshanteringen. Här har författarna identifierat hur narrativet gått från en traditionell *end of pipe*-lösning som hanterar avfallet i slutledet, när det hamnat på avfallsstationen till att granska hela konsumtionsledet för att minska mängden avfall som uppstår från början. Inom nedskräpningsdiskursen är denna representation emellertid begränsad och lyfts som tidigare visats enbart i förbigående och enbart intervjuperson D visar på en antydning av att arbeta praktiskt med denna aspekt. I viss mån kan det vara svårt för de enskilda aktörerna att se sin roll och möjlighet till att påverka i dessa frågor, dessutom kan frågan ställas vilken legitimitet de har i att påverka individers konsumtion. Att arbeta mot konsumtion kan dock ske på många olika sätt vilket delvis även framkommit i intervjuerna. Exempelvis kan det handla om att påverka näringslivet lokalt, kanske kan en minska mängden plastpåsar som används av de lokala frukthandlarna, eller engångsartiklarna som används vid försäljning av mat. Dessutom finns alternativ som fixotek och secondhandbutiker där livslängden för produkter förlängs och delas av fler invånare. Här kanske det krävs att sådana alternativ ges och uppmärksammas för de boende, beroende på de lokala förutsättningarna och önskemålen. Ett arbete för att på så sätt minska konsumtionen kan även det underlättas av en samorganisation mellan de olika aktörerna.

Det handlar i slutändan om att synliggöra vilka perspektiv och vilken representation som tillåts finnas och vilka som exkluderas för att på så sätt se vilken maktrelation som finns inom området och mellan de olika aktörerna. Detta då makt och kunskap är nära sammankopplat och i stor utsträckning avgörs av vem som har makten att definiera problemet. Genom att ett kunskapsanspråk vidtas utövas en form av makt över invånarna vilket inkorporeras i medborgarna och synen på medborgare som nedskräpande subjekt. Utmålandet av subjekt som ansvariga begränsar då deras möjligheter att inverka på frågan i och med att hur de framställs kommer påverka vilka frågor de får ta ställning till och hur dessa frågor formuleras etcetera. Subjektrepresentationerna påverkar även, som jag har visat på tidigare, hur lösningsförslagen läggs fram, om de skapas för att styra de boende eller för att ge dem bästa möjliga

förutsättningar att hantera sitt avfall. Denna form av subjektifieringar kan påverka mer i ett område och en grupp som även annars stigmatiseras vilket kan skapa en förlamande effekt då subjektifieringen internaliseras i invånarna och då blir en del av en självbild. Att ett område med redan svaga maktresurser i förhållande till andra frammålas som problem kan bidra till en form av andrafiering, det vill säga ett skapande av ett 'vi' och ett 'dem' där 'de andra' beskrivs i kontrast till 'oss' och tillskrivs mindre önskvärda egenskaper (för vidare läsning om andrafiering se bl.a. Thörn, Eriksson och Eriksson Baaz, 1999:20; SOU 2006:40, 13). För att motverka denna stigmatisering och synliggöra vad som tas för givet kan samtliga aktörer granska sin representation av problemet samt subjekten och lösningsförslagen som denna representation skapar.

Slutligen är det flera aktörer som pratar om att de ser en förändring, hos individer och hur de pratar om skräp, men även i de faktiska skräpmängderna. De pekar på faktorer som en ökad ansvarskänsla men även ett ökat miljöengagemang som en del i denna förändring. Samtidigt syns även en antydning till konsumtionskritik bland flera av aktörerna vilket kan vara en del i en förändring av diskursen även här där de eventuellt går mer mot ett *Wasting less*-narrativ. Förändringen kan utvecklas genom att fler perspektiv inkluderas i arbetet för att motverka nedskräpning. Genom att samtliga aktörers representationer får ta plats, där subjektifieringar och problemrepresentationer analyseras för att granska vilka representationer som finns, möjliggörs att även andra, eventuellt mer dolda, orsaker till nedskräpningen uppmärksammas. Samtidigt ger ett samarbete mellan de olika aktörerna utrymme att lära av varandras erfarenheter och möjlighet att nyttja de resurser som finns till fullo. Särskild vikt bör då läggas vid invånarnas förutsättningar och behov, att se vad kan jag bidra med istället för att se ett subjekt som behöver förändras. Förhoppningsvis väcks frågan om vem som ska anpassa sig, är det individerna som ska anpassa sig till en viss ram, eller ramen som ska anpassas till individen? eller är ett mellanting till detta möjligt? Är en lösning möjlig där individer får inflytande över processen men avfallsmål och eventuella miljömål fortfarande nås?

6.3 ÅTERSTÅENDE PROBLEM

För framtida forskning är det därför intressant, som jag tidigare varit inne på, att granska invånarnas representationer och hur de ser på problemen samt de möjligheter som ges. Dessutom finns det fler aktörer och eventuellt då även fler representationer hos andra som arbetar i området vilket kan ge nya perspektiv i frågan. Att granska samtliga representationer har inte varit möjligt i denna uppsats, dock kan uppsatsen verka som en vägledning i hur

aktörerna i framtiden kan arbeta med den egna och andras problematiseringar och på så sätt bidra till en fortlöpande analys av vad som tas för givet, när det gäller nedskräpning men även inom andra verksamhetsområden. WPR-metoden är utformad just för att granska policyutövning och är tänkt att även kunna tillämpas av de som utvecklar och arbetar med policys.

Ytterligare ett perspektiv som hade varit relevant att beröra djupare är att granska vilken påverkan den socioekonomiska statusen samt stigmatiseringen kring området påverkar vem/vad som inkluderas i problemrepresentationen samt hur det påverkar den faktiska nedskräpningen. Eventuellt med fokus på vilka behov olika typer av områden har. Finns det exempelvis en skillnad i behoven i ett socioekonomiskt välbärgat område jämfört med ett som inte är det? Detta skulle kunna bidra med nya dimensioner i frågan om nedskräpning med fokus på lokala behov och invånare.

LITTERATURFÖRTECKNING

TRYCKTA KÄLLOR:

Almosa, Y., Parkinson, J., & Rundle-Thiele, S. (2017). Littering Reduction: A Systematic Review of Research 1995–2015. *Social Marketing Quarterly*, 23(3), 203-222. doi: 10.1177/1524500417697654

Axelsson, T., & Qvarsebo, J. (2017). *Maktens skepnader och effekter : maktanalys i Foucaults anda, [Elektronisk resurs]*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur via Johanneshov 2017.

Bacchi, C. (2009). *Analysing Policy: What's the problem represented to be? [Elektronisk resurs]*. Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson, cop. via Johanneshov: MTM, 2017. ISBN:9780733985751.

Bacchi, C., & Eveline, J. (2010). Approaches to Gender Mainstreaming: What's the Problem Represented to Be? . I C. Bacchi, & J. Eveline, *Mainstreaming politics. Gendering practice and feminist theory*. (111-139). South Australia: University of Adelaide Press.

Boréus, K., & Bergström, G. (2018). *Textens mening och makt, metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys [Elektronisk resurs]*. (4. uppl.) Lund: Studentlitteratur via Johanneshov: MTM (2018).

Börjesson, M., & Rehn, A. (2009). *Makt [Elektronisk resurs]*. (1. uppl.) Malmö: Liber via Johanneshov 2009.

Carlbaum, S. (2012). Blir du anställningsbar lille/a vän? Diskursiva konstruktioner av framtida medborgare i gymnasierreformer 1971-2011. *Statsvetenskapliga institutionens skriftserie 2012:2*. Umeå: Print & Media, Umeå universitet. ISBN: 978-91-7459-400-3

Corvellec, H., & Hultman, J. (2012). From “less landfilling” to ”wasting less”: Societal narratives, sociomateriality, and organizations. *Journal of Organizational Change Management*, 25(2). 297-314. doi: 10.1108/09534811211213964

Dean, M. (2010). *Governmentality : power and rule in modern society [Elektronisk resurs]*. (2. uppl.) Thousand Oaks, Calif. : SAGE Publ via Johanneshov: TPB, 2011.

Esaiasson, P. (2017). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad [Elektronisk resurs]*. (5. uppl.) Stockholm: Wolters Kluwer via Johanneshov: MTM 2017.

- Finnveden, G., Ekvall, T., Arushanyan, Y., Bisaillon, M., Henriksson, G., Östling, G. U., & Guat, M. (2013). Policy Instruments towards a Sustainable Waste Management. *Sustainability*, 5, 841-881. doi:10.3390/su5030841
- Foucault, M., 1980. *Power/knowledge. Selected interviews and other writings 1972-1977*. New York: Pantheon.
- Göteborgs Stad. (2018). *Budget 2019 Göteborgs Stad och flerårsplaner 2020–2021*. (180215-003-010). Göteborg: Ale Tryckteam AB
- Hallin, A., & Helin, J. (2018). *Intervjuer [Elektronisk resurs]*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur via Johanneshov: MTM 2018.
- Johnson, E., Shu, S., Dellaert, B., Fox, C., Goldstien, D., Häubl, G., & Weber, E. .. (2012). Beyond nudges: Tools of a choice architecture. *Springer Science*, 23, 487–504 doi: 10.1007/s11002-012-9186-1.
- Jørgensen, M., & Phillips, L. (2002). Discourse analysis as theory and method [Ljudupptagning]: Digital talbok (DAISY 2.02), ljudS. London: Sage.
- Leach, M., Scoones, I., & Stirling, A. (2010). *Dynamic Sustainabilities: Technology, Environment, Social Justice*. Earthscan.
- Miljöbalk (SFS 1998:808). Stockholm: Miljö- och energidepartementet.
- Naturvårdsverket. (2013). *Strategiskt arbete för minskad nedskräpning – Vägledning för kommuner*. (Rapport 6551). Bromma: Arkitektkopia AB.
- Naturvårdsverket. (2018). *Att göra mer med mindre. Nationell avfallsplan och avfallsförebyggande program 2018–2023*. (Rapport 6857). Bromma: Arkitektkopia AB.
- Pearson, L.J., Newton, P.W. & Roberts, P. (Red.) (2014). *Resilient sustainable cities: a future*. (Uppl. 1) New York: Routledge, 2014.
- Rees, W. (1997). Is “sustainable city” an Oxymoron? *Local Environment: The international Journal of Justice and Sustainability*, 2(3), 303-310. doi:10.1080/13549839708725535
- Robbins, P. (2012). *Political ecology : a critical introduction [Elektronisk resurs]*. (2. uppl.) Chichester, UK: Malten, Mass: Wiley via Johanneshov 2016.

- Schultz, P., Bator, R., Brown Large, L., Bruni, C., & Tabanico, J. (2013). Littering in Context: Personal and Environmental Predictors of Littering Behavior. *Environment and Behavior*, 45(1), 35-59. doi: 10.1177/0013916511412179
- LI, W.C., TSE, H.F. & FOK, L. (2016) Plastic waste in the marine environment: A review of sources, occurrence and effects. *Science of The Total Environment*. 566–567, 333-349. doi:10.1016/j.scitotenv.2016.05.084
- SOU 2006:40. Utbildningens dilemma – Demokratiska ideal och andrafierande praxis. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer
- Sprague, J. (2016). *Feminist Methodologies for Critical Researchers – Bridging Differences*. Alta Mira Press, Walnut Creek, Calif.: Roman Littlefield Publ.
- Steg, L., Berg, A. E., & de Groot, J. I. (2013). *Environmental Psychology; an introduction*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning (SFS 1998:814). Stockholm: Miljö- och energidepartementet.
- Thörn, H., Eriksson, C., & Eriksson Baaz, M. (1999). Globaliseringens kulturer : Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället. Nora: Nya Doxa.
- Wheeler, S., & Beatley, T. (2014). *Sustainable urban development Reader*. (3. uppl.) Routledge.
- Zaman, A., & Lehmann, S. (2011). Challenges and Opportunities in Transforming a City into a “Zero Waste City”. *Challenges 2011*, 2(4), 73-93. doi: 10.3390/challe2040073
- Zapata, P., & Zapata Campos, M. J. (2018). Waste tours Narratives, infrastructures and gazes in interplay in School of Public Administration Working Paper Series. University of Gothenburg: School of Public Administration. ISSN 1651-5242
- Zotos, G., Karagiannidis, A., Zampetoglou, S., Malamakis, A., Antonopoulos, I.-S., Kontogianni, S., & Tchobanoglous, G. (2009). Developing a holistic strategy for integrated waste management within municipal planning: Challenges, policies, solutions and perspectives for Hellenic municipalities in the zero-waste, low-cost direction. *Waste Management*, 29(5), 1686-1692. doi: 10.1016/j.wasman.2008.11.016

Ölander, F., & Thøgersen, J. (2014). Informing Versus Nudging in Environmental Policy. *Springer Science*, 37, 341–356 doi:10.1007/s10603-014-9256-2.

ELEKTRONISKA KÄLLOR;

Andersson, K. (2010). *A2020- Avfallsplan för Göteborgsregionen*. Hämtad från Göteborgsregionens kommunalförbunds webbplats:

[https://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/8CD685D4D0242D4FC1257B1F005371A2/\\$File/MORD96PJC8.pdf?OpenElement](https://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/8CD685D4D0242D4FC1257B1F005371A2/$File/MORD96PJC8.pdf?OpenElement)

Håll Sverige Rent. (2018). *Skräpprapporten 2018*. Hämtad från: <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Plast/Nedskrapning/>

Håll Sverige Rent. (u.å.). *Samlade fakta om skräp*. Hämtat från: <https://www.hsr.se/fakta-om-skrap/samlade-fakta-om-skrap>

Lidman, D., & Quzmar, A. (2013). *Angered i fokus - om den mediala rapporteringen om Angered*. (Examensarbete från Högskolan Väst, Trollhättan). Hämtad från <http://hv.diva-portal.org/smash/get/diva2:632148/FULLTEXT01>

Statistik och Analys, Göteborgs stadsledningskontor. (2018). Göteborgsbladet 2018 - områdesfakta Angered [Informationsblad]. Hämtat från https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/statistik-och-analys/goteborgsbladet/hamta-statistik/faktablad/goteborgsbladet!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTziTYzc9TAy9_T3MDQwCvYMtXXzcXQ0cw4z0w8EKAgxdHA1NgAoMPAzdDBNgAo38g1xNDAx8TPWjiNFvgAIdZyCjJyMDQzc_Y2I049HQRSG8cgW6RfkhoaRfkhoaGOioqAg/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

UNDP. (u.å.). *11 Hållbara städer och samhällen*. Hämtad 2019-03-26 från <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/>.

OPUBLICERADE KÄLLOR:

HKL Research. (2018). *TRYGGHETSUNDERSÖKNING ANGERED 2018*. Angeredsstadsdelsförvaltning.

Sjögren, A., & Lundberg, B. (2019). Analys av nedskräpningsflöde i Hjällbo.

Winroth, A., Amby, E., Hvit, J., Hassan, N., & Hellsten Romeborn, T. (2018). *Litteraly littering*. Göteborg: Göteborgsuniversitet.

MUNTliga KÄLLOR:

Intervjuperson A, Park- och Naturförvaltningen. 14 mars 2019

Intervjuperson B, Trafikkontoret. 25 April 2019

Intervjuperson C, Stadsdelsförvaltningen. 7 Maj 2019

Intervjuperson D, Poseidon. 24 April 2019